

2013. november
december

Simon István

Fekete Attila kamaraénekes

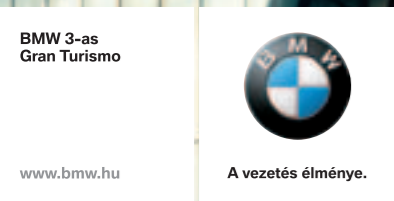
Bemutatók: Mario | Kékszakállú

Erkel-nyitás

Zenekar: 160

Jellinek György

Mester Viktória

A TÉR ÚJ FORMÁJA.

Teret ad az egyéniségnek és formába önti a dinamizmust: az új BMW 3-as Gran Turismo az innovációt, a hatékonyságot és a kényelmet testesíti meg. Kategóriateremtő formája egy kupé sebességvágyát ötvözi egy Touring térkinálatával. Az innovatív Air Curtain és Air Breather rendszerei az aktív hátsó spoilerrel együtt segítenek még tovább csökkenteni a fogyasztást, négy- vagy hathengeres motorjai páratlan vezetési élményt nyújtanak. A Sport Line, Modern Line és Luxury Line modellváltozatok pedig az Ön egyedi ízlésének megfelelő stílust adnak az új BMW 3-as Gran Turismonak – az autónak, amely ebben a formában eddig nem létezett. További részletekért kérjük, **forduljon hivatalos BMW Márkakereskedőjéhez.**

AZ ÚJ BMW 3-as GRAN TURISMO.

BMW EfficientDynamics
Alacsonyabb fogyasztás. Fokozott vezetési élmény.

BMW 318d Gran Turismo–BMW 335i xDrive Gran Turismo fogyasztás (városban/városon kívül/átlag): 5,5/4,0/4,5–11,3/6,6/8,1 l/100 km. CO₂-kibocsátás: 119–189 g/km.

Tisztelt Operarajongók!

Biztos vagyok abban, hogy korábban is örömmel olvasták az Operamagazin lap-számait, amelyek testközelbe hozzák a művészet ünnepi és hétköznapi pillanatait, és elvezetnek a Magyar Állami Operaház kulisszái mögé, bepillantást engedve a műhelymunkába. Jelen kiadvány mégis egy kicsit más, mint a többi, mert történelmi eseményről ad hírt, amit a magyar kormány nevében én jelenthetek be Önöknek: annyi év viszontagságai után visszaadjuk az operajátszásnak, a magyar közönségnek az Erkel Színház épületét, amely november 7-én megnyitja kapuit. Jelképes a dátum, hiszen 1810-ben ezen a napon született Erkel Ferenc, a magyar nemzeti opera megteremtője. Bár tevékenysége a régi Nemzeti Színházhoz és az Ybl-palotához kötődik, ha valaki, hát nemzeti zeneszerzőnk megérdemelte, hogy az 1911-ben Városi Színházként átadott teátrum az ő nevét viselje. Hányszor és hányan temették már el ezt az épületet! Az előző kormány le akarta rombolni, s helyére egy multikulturális központ építését tervezték, megfeledkezve a színház küldetéséről, építészeti és akusztikai erényeiről. Muzikusok körében az „Erkel” mindig is tisztelet övezte, legendás operaelőadások és hangversenyek tették zenei értelemben is jelentőssé az épületet, amely az évek folyamán ugyan megkopott és elhasználódott, de a legfőbb ereje, az itt fellépett muzikusok kisugárzása mind a mai napig érezhető a falak között. Nagyjából egyéves előkészítő munka és összességében mintegy fél éves építkezés árán sikerült nemcsak újraéleszteni, de szinte újjá is teremteni hazánk legnagyobb nézőterű, remek akusztikájú színházát. Úgy gondolom, a Kormány jogosan lehet büszke arra, hogy pénzügyi válság idején képes volt ismét beruházni a kultúrába, és a (kedvezőbb világgazdasági helyzet idején) bezárt Erkel Színház újrainvitásával épp a nehezebben élő kultúrafogyasztók számára teremti meg azt, hogy visszatérhessenek az opera élvezetéhez.

Figyelemre méltó tény, hogy egy 2004-ben elvégzett felmérés szerint a budapesti operalátogatók kétharmada az Erkel Színházban megtartott előadásokat látogatta. Ezért nem meglepő, hogy az Erkel Színház bezárása és a híresztelés, amely szerint felmerült a színházépület és telek esetleges más célú hasznosításának szándéka, heves indulatokat váltott ki a zenerajongók körében.

Azok a felvetések, amelyek szerint Budapestnek nincs szüksége második operaházra, mert az Andrásy úti épület ki tudja szolgálni a valódi operabarátok és a presztízs-fogyasztók igényeit, sorra elbuktak a zenei szakma és mindenekelőtt az Erkel Színházat szerető, nagy létszámú közönség ellenállásán: folyamatosan napirenden voltak azok az akciók, amelyek a rekonstrukciót és az újrainvitást követelték.

Így tehát, amikor Erkel Ferenc születésnapján, november 7-én este megtörténik az újjászületett Erkel Színház felavatása, az egyben az Önök sikere is: Önök harcoltak, küzdöttek érte. Köszöntet érte. Fennmaradását, működését is Önök tudják támogatni, ha előadásainak rendszeres, lelkes vagy éppen kritikus látogatói lesznek..

Balog Zoltán
miniszter

Emberi Erőforrások Minisztériuma

16

18

30

34

44

60

3 **TISZTELT MAGYAR OPERARAJONGÓK!**
Balog Zoltán beköszöntője

6 **AMIKOR A TEHETSÉGHEZ TUDATOSSÁG ÉS ALÁZAT TÁRSUL**
Simon István

10 **„LEHÁMOZNI A MOZDULATRÉTEGEKET”**
Évadnyitány Jellinek Györggyel

16 **JÖN!**
Shoko Nakamura

18 **ARANYECSET**

20 **ERKEL 102**

24 **AZ ERKEL KALANDJAI**

27 **ILYEN VOLT – ILYEN LETT**
Az Erkel Színház megújult arca

30 **KINT-E VAGY BENT?**
Bartók: A kékszakállú herceg vára / Vajda: Mario és a varázsló

34 **IDŐBEN KI KELL NYITNUNK AZ AJTÓKAT!**
Mester Viktória

36 **FŐSZEREPEKBEN, BIZTONSÁGBAN ÉS KÉNYELMESEN**
Kávészünet Fekete Attilával

40 **SZTÁRVENDÉGEK**
Régen és ma

44 **160**
A Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának születésnapja

50 **KÖZÖNSÉGBŐL KÖZÖSSÉG II.**
Internetgeneráció és marketing

54 **KÜLÖNLEGES ESEMÉNYEK**
Programajánló

56 **DÉLUTÁNI PAS DE DEUX**
Mák Magda és Maros Éva

59 **(ÉVADBE)MELEGÍTÉS ÉS FŐZÉS**
Wagner200 a kulisszák mögött

64 **A FIZIKA TÖRVÉNYEI FÖLÖTT**
Behumi Dóra

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ

ERKEL
SZÍNHÁZ

MAGYAR NEMZETI
BALETT

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG-AZ OPERA
ZENEKARA

OPERA

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ MAGAZINJA

FELELŐS KIADÓ:
KIADVÁNYKONCEPCIÓ:

Ókovács Szilveszter főigazgató
dr. Turkovics Monika
marketing- és kommunikációs igazgató

FŐSZERKESZTŐ:
SZERKESZTŐSÉG:

Mesterházi Gábor
Fidelio Média Kft.

ARCULAT:

1066 Budapest, Nyugati tér 1., tel.: (1) 476-0320
Mátai és Végh Kreatív Műhely

KORREKTOR:
OLVASÓSZERKESZTŐ:
NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS:

NYOMDA:
CÍMLAPFOTÓ:

HIRDETÉSFELVÉTEL:
Megjelenik 15 000 példányban.

Endreiné Szemők Ildikó
Kádár-Csoboth Judit
Mátai és Végh Kreatív Műhely
Keskeny és Társai 2001 Kft.

Emmer László
hirdetes@opera.hu
ISSN 1789-4093

SZERZŐK: Balogh Gyula | Becze Szilvia | Bóka Gábor | Gara Márk | Iván Viktória | Jászay Tamás | Krupa Zsófia | Mesterházi Gábor | Nagy Bálint | Proics Lilla | Rákai Zsuzsanna
FOTÓK: Csibi Szilvia | Csillag Pál | Emmer László | Éder Vera | Gács Tamás | Herman Péter | Ian Whalen | Juhász Attila | Maria-Helena Buckley | Máté Péter | Máthé Zoltán | Mezey Béla
Nagy Attila | Nagyillés Szilárd | Opera Archivum | OSZMI Táncarchívuma | Rákossy Péter | Tomas Opitz | Vajda M. Pál | Verbóczy Patrícia

Amikor a tehetséghez tudatosság és alázat társul

Aki látta őt korábban táncolni, biztosan nem felejtette el, hiszen Rómeója vagy Diótörő hercege olyan kvalitásokat mutat, amelyek manapság már meglehetősen ritkák: az alázatos, mégis öntudatos egyéniség süt át rajtuk. Az idei szezontól egyre több balettben élvezhetjük Simon István táncát és alakításait, hiszen hat évad és egy friss *Csipkerózsika*-premier után Drezdából Budapestre szerződött. *Gara Márk*

◉ SIMON ISTVÁN | Fotó: Emmer László

◉ GISELLE | Fotó: Herman Péter

◉ RÓMEÓ ÉS JÚLIA | Fotó: Mezey Béla

– **Úgy tapasztaltam, hogy a táncművészeket általában speciális kapcsolat fűzi A diótörőhöz. Rád igaz ez?**

– Természetesen igaz. A diótörő az az előadás, amelyben a balettnövendékek általában először lépnek színpadra. Így volt ez az én esetemben is. Az első fellépésem a Magyar Állami Operaházban érdekesen alakult: nem érkezett meg időben az egyik kiskatonát táncoló növendék, és mivel épp ott voltam, hogy megnézzem az előadást, a biztonság kedvéért beöltöztettek. Végül megjött a kijelölt szereplő, de Janács Evelyn mesternő, látva a lelkesedésemet, azt, hogy akkor öt helyett hat kiskatona táncol ma este. Szerencsémre sok változatban ismerhettem meg a darabot. Gyerekként az Operaház és a Magyar Táncművészeti Főiskola Diótörőjében is részt vehettem. Robert Lindgren változatában voltam Feri, Pierrot, Diótörő herceg, és táncoltam a III. felvonás kettősét, a *Cukor pas de deux*-t is. Fontos mérföldkő volt a pályámon az operaházi verzió

pas de trois fiúszerepe. Drezdában először Neumeier verziójával találkoztam, majd Aaron Watkin, a Semperoper Ballett igazgatója elkészítette a saját változatát. Ekkor már a premier szereposztásban táncoltam Diótörő herceget. Ez jelentős feladat volt számomra, mivel az ARTE televízió élőben közvetítette az előadást. Közvetlenül utána Budapesten a Vajnonen-féle koreográfiában táncoltam. Ebben ez egy igazi hercegkarakter, nagyon eltér a drezdaitól. Watkinnál csatáztam az egerekkel, és a *Hó pas de deux* előtt történt meg az átváltozásom maszkos babából herceggé. Itthon a Diótörő „fehér dresszes” szerep, precízen, a legmagasabb színvonalon, elegánsan kell eltáncolni. Budapesten sok család számára a karácsonyi szertartás része, hogy az adventi időszakban együtt mennek el a színházba és megnézik ezt a gyönyörű mesét.

– **Hat szezont töltöttél el Drezdában. Mit tartasz a legfontosabbnak ezekből az évekből?**

– Aaron Watkin igazgató ars poeticájának megfelelően mindig arra törekedett, hogy a klasszikus, a modern és a kortárs tánc között tradicionálisan létező határokat megszüntesse. Ennek érdekében olyan repertoárt épített fel, amellyel a táncosainak és a közönségnek egyaránt ízelítőt ad a legkülönbözőbb stílusokból. Ő nem skatulyázott be, s noha én alapvetően klasszikus alkat vagyok, kipróbálhattam magam minden téren. Táncoltam többek között William Forsythe, David Dawson, George Balanchine, Jiří Kylián, Mats Ek, Ohad Naharin darabjait, többükkel személyesen is dolgozhattam. Megtapasztaltam, hogy miben vagyok igazán jó, mit csinállok szívesen, és mi az, ami kevésbé áll jól, de nagyon szeretem csinálni. Tulajdonképpen tekinthetjük ezt a hat évet úgy, mint egy második iskolát. Budapesten megszereztem az erős technikai alapokat a Vaganova-módszer segítségével, és megismertem a hagyományos színházi megközelítést is, azaz a gondos karakterformálást és a stílusjegyeket. Ezekről

○ GISELLE - ALIYA TANYKPAYEVA, SIMON ISTVÁN | Fotó: Csibi Szilvia

○ Fotó: Ian Whalen

működik jól egy klasszikus balett vagy egy egész estés előadás. Drezdában a szakma egy másik szegmense tárult fel előttem, kicsit amerikai, crossover technika, virtuóz muzikalitás, a fűrge kis ugrások, a par terre-es, off-balance-os technika, az extremitásokra, a mozdulatra épülő színház. Mindezt a tudást, amelyet a kinti együttesben fontosnak tartottak, nagy kaliberű alkotók művein keresztül sajátíthattam el, és ez örök életemre meghatározó lesz. Az, hogy magától Kyliántól vagy Forsythe-től tanuljon be valaki egy darabot, keveseknek adatik meg egy karrier során, így ez nagymértékben befolyásolta a szakmához való hozzáállásomat. Amikor az emberben a hétköznapi felmerül a kétely, hogy a jó úton jár-e, hogy érdemes-e ezt a szakmát művelni, akkor az ezekkel a nagyszerű emberekkel eltöltött idő erőt ad.

– A Magyar Nemzeti Balettól tulajdonképpen sosem szakadtál el, most azonban hivatalosan is Budapesthez köt a szerződés. Mit vársz ettől a lehetőségtől?

– Remélem, hogy sokat fogok tanulni. Azt tapasztalom, hogy az együttes

Solymosi Tamás vezetésével jelentős fejlődésnek indult, nagyon rokonszenves számomra a repertoár, amit épít. Fontosnak tartom, hogy minél több cselekményes balettet táncoljak és érdekes, drámai karaktereket formáljak meg. Pongor Ildikótól és Nagy Ivántól már nagyon sokat tanultam a *Giselle* próbáin, és a többi balettmesterrel is szívesen dolgozom.

– Milyen szerepek várnak rád a szezonban?

– Az első szerepem Albert lesz a *Giselle*-ből. Ezt követően a Sorsot táncolhatom el Pártay Lilla *Aranyecset* című balettjében. Örülök, hogy az egyeztetések után a művésznő méltónak talált arra, hogy szerepet kapjak a frissen készülő darabjában. Bízom benne, hogy ismét táncolhatok azokban a darabokban, amelyekben korábban vendégszerepeltem. A *Rómeó és Júlia* különösen közel áll a szívemhez, és örülnék, ha kipróbálhatnám magam Seregi László más műveiben is. Az *Anyegin*ben minden táncművésznak megtiszteltetés fellépni, és természetesen én is nagyon boldog lennék, ha részt vehetnék benne. Több érdekes karakter is van *A víg özvegyben*,

amelynek ebben a szezonban lesz a premierje, technikailag nagy kihívás lenne a *Szilfid*ben James, és a nevelt fiam biztosan örülne annak, ha egy olyan mesebalettben nézhetne meg, mint a *Hófehérke és a 7 törpe*. Természetesen nagyon sok mindentől függ, hogy pontosan mit és mikor fogok táncolni, de a repertoár minden darabja érdekel művészileg, hiszen ezért szerződtem ide.

– Akkor tulajdonképpen végig fogod táncolni az egész évadot.

– Nagyon remélem, hogy sokat fogok dolgozni. Ennek az egyik záloga a Hatala Boglárkával való, évek óta tartó együttműködésem. Ő segít abban, hogy könnyebben megőrizsem az egészségemet. Boglárka Budapesten gyógytornászként dolgozott, a táncszakmában sokan ismerik. Miután meghívták Drezdába, a Semperoperbe, a balettigazgató teamjében részt vett a művészeti munkában, illetve az egészségvédelemben is. Nemzetközileg elismert szakemberként az injury coaching és a táncművészek rehabilitációja a szakterülete. Hazajött velem, és most is napi szinten dogozunk együtt. ○

Fotó: Gács Tamás

„Lehámozni a mozdulatrétegeket”

A Magyar Nemzeti Balett fiatal tánckari művésze a kezdetektől fogva „kettős játékos” volt: operaházi szerepei mellett állandóan kereste a modern tánc megnyilvánulási formáit is. Többek közt ez vezetett ahhoz, hogy Jellinek György egy ideje már koreográfiákat is készít, legközelebbi produkcióját az Erkel Színház novemberi évadnyitóján láthatjuk. Krupa Zsófia

– Ismerünk pár balettművészt, aki szeret „áthallgatni” a kortárs tánc területére, de a balett-táncosok jellemzően a saját műfajuknál szoktak maradni épp a rendszer követelményei és kötöttsége miatt. Te azonban már a kezdetektől fogva jelen voltál a kortárs szintéren is.

– Nekem ez a két terület, a balett és a modern mozgásforma mindig párhuzamosan futott, és ennek a megtartására tudatosan törekedtem is. Mivel a kortárs tánc is nagyon közel áll hozzám, próbáltam úgy szervezni a

munkáimat és a szabadidőmet, hogy mindkettő beleférjen, ezt néha nehéz is összeegyeztetni. Már a Táncművészeti Főiskola alatt rendszeresen vettem részt kortárs előadásokban, dolgoztam együtt például a PR-Evolutionból Nemes Zsófiával a *Blue Man* című kortárs darabban, Zambriczky Ádámval a *Solban*, és a Grecsó Zoltán vezette *Willany Leó* nevű improvizációs esteken is éveken át minden szerdán ott táncoltam a Gödör Klub hátsó termében. Ez utóbbin, ahol a kortárs alkotók színe-java megfordult, eleinte csak nézőként voltam jelen, aztán szép

lassan én is kiálltam a közönség elé és elkezdtem improvizálni. Egyed Beával számos közös kísérletezésbe fogtunk a színpadon.

– Óriási váltás lehetett a klasszikus baletthez képest, ahol nem jellemző a kötetlen improvizáció. Ezt a látszólagos véletlenszerűséget is tanulnod kellett?

– Ez számomra teljesen ismeretlen műfaj volt, de határozottan izgalmas kihívásként éltem meg. A Willany Leó színpadán, legyen bármilyen „itt és most” jellegű az a kiállítás, estéről estére

Fotó: Máté Péter (Magyar Nemzet)

egy előadás értékű mozgást kellett improvizációban bemutatni, ami nagyon nehéz műfaj. Ehhez tudatosan, előre ki kell találni egy koncepciót, amelynek a keretein belül mozogsz, de ha úgy hozza a szituáció vagy épp a közönség reakciója, akkor spontán és gyors váltásokra van szükség. Balett-táncosként megszoktam, hogy kész koreográfiát sajátítok el, erről itt pedig szó sincs. Olyan új képességeket tudtam itt fejleszteni, mint az önállóság, az arányérzék, illetve a közönségre hangolódás. Amit a Leóban csináltunk, az ráadásul táncosként is sokkal színvonalasabb formát kívánt meg tőlem. Nagyon érdekes tanulmányút volt oda járni.

– Hogyan lehet ezt a kétféle tudást együtt kamatoztatni?

– Eleinte nekem sem volt könnyű ezt a két mozgásformát összehangolni, sőt gyakran még most is küzdök vele. Ugyanúgy, ahogy a balettet, a kortárs is napi szinten kellene gyakorolni, de erre az Operaház mellett nincs lehetőségem. Szeretem, és a modern érdekel annyira, hogy amikor csak időm engedi, eljárom tanulni és új dolgokat megtapasztalni. A balett nagyon erős alaptudást ad e tekintetben, de a kortárs tánc ugyanígy hat vissza a klasszikusra. Ennek a két szélsőségnek

a találkozásából pedig egészen újszerű és lenyűgöző dolgok tudnak megszületni koreográfiában és táncosként is. Tehát oda-vissza jól tudom használni a kettőt.

– Még csak huszonhárom éves vagy, és már többediek saját balett-koreográfiádat mutatod be a közönségnek. Az alkotás is olyan egyértelmű volt, mint a modern vonal?

– A kettő valószínűleg egy töről fakad. A koreografálás már szintén ott volt a fejemben, amikor a Táncművészeti Főiskolára jártam. A vágy, hogy én találjak ki akár csak egy rövidebb etűdöt, legalább olyan erősen élt bennem, mint maga a táncolás. Ha egy előadást nézek, egyrészt mindig figyelem a táncost, másrészt kutatom a technikát, hogy az adott koreográfiát miként sikerült megvalósítani. Próbálok kitalálni, vajon a koreográfus mit akart, és ehhez képest a táncos ezt hogyan oldotta meg. Mindig keresem tehát a koreográfiai szempontokat egy-egy darabnál, igyekszem a mozdulatrétegeket lehámozni, hogy meglássam azt is, mitől lett a darab olyan, amilyen.

– Hogy sikerültek az első próbálkozásaid koreográfusként, és milyen felkérések értek azóta?

ÉVADNYITÁNY: JELLINEK GYÖRGY KOREOGRÁFIÁIRA | Fotó: Herman Péter

– Az első koreográfiám egy duó volt Varga Kingával közösen a főiskolán, aminek a legfőbb célja a saját hang keresése, megtalálása volt. Pozitív visszajelzéseket kaptunk akkor, de valószínűleg elnézőek is voltak velünk, hiszen csak gyerekek próbálkoztak egy biztonságos közegben. Időközben belekóstolhattam a filmzésbe is: a Művész Mozi akkori vezetőjének, Szabó Mártonnak a támogatásával elkészítettük Massih Parsaei rendezővel közösen az *Ő* című táncfilmet, melynek én voltam a koreográfusa. Ezen kívül jártam az Egyesült Államokban tanulmányúton, ahol Marina Eglevsky amerikai balettmester felkérésére készítettem egy triót. Nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy Pártay Lillát, aki tudott a koreográfusi törekvéseimről, asszisztensként kísérhettem végig az *Aranyecset* alkotói folyamatában. Megtisztelő és kivételes helyzet volt a mesternőtől tanulni, figyelni az első lépésektől kezdve, hogy miként születik meg a keze alatt egy komplett balettmű. Az Operaházban minden évben megrendezik a Kortárs Koreográfusok Estjét, és én már harmadik éve veszek részt ezen is. Első évben egy harmincperces koreográfiával mutatkozhattam be, tavaly három darabban koreografáltam, idén pedig egy húszperces etűdömet láthatta a közönség. Emiatt

Fotó: Csibi Szilvia, Herman Péter, Nagy Attila

a vezetőségben is az a benyomás maradt meg, hogy nagyon szeretek kísérletezni, tanulmányozni, keresni saját magamat. Solymosi Tamás balettigazgató, látva a törekvésemet és ambíciómat, elkezdett fokozatosan újabb és újabb lehetőséget adni a bemutatkozásra a tánc mellett is: például speciális operaházi programokon rövidebb improvizációt mutathattam be az aulában és a büfében. Felelőtlenül tehát nem dobtak a mély vízbe, mégis teret adnak a szárnybontogatásnak.

– Az ideai Andrassy úti évadnyitón bemutatott koreográfiád tehát ezeknek a korábbi próbálkozásoknak is köszönhető.

– Simonffy Mártával, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének elnökével már korábban is dolgoztunk együtt a Milánói Fashion Weeken, ahol a Nemzeti Balettnek volt egy különleges „fellépése”. Arra készítettem egy koreográfiát, amely Simonffy Mártának is nagyon tetszett, így a szeptemberi, Andrassy úti

évadnyitónak is én lettem a koreográfusa. Az *Árnyalatok* című darabomat úgy kellett elkészítenem, hogy egyszerre legyen alkalmas külső helyszínre, az Andrassy útra és a Nemzeti Táncszínház világítható belső terére is, mivel tudtam, hogy külön produkciót nem lesz lehetőségem elkészíteni. A megvalósítás és előretervezés szempontjából tehát komplex volt a feladat.

– Mit láthatunk majd tőled a november 7-i Erkel-megnyitón?

– Bemutatunk egy filmet, amelyet az Oscar-díjra jelölt M. Tóth Géza rendez. Ehhez az operajátszás történetét bemutató animációs dokumentumfilmhez én terveztem meg a mozgásanyagot. Az évad további részében többek közt készítik még darabot a *MozartLateNight* című műsorra a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemmel közösen, jövő tavasszal a Tánctrenden mutatom be az *Árnyalatokat*, immár teljes hosszában, és megint készülök egy produkcióval az évad végi Kortárs Koreográfusok Estjére is. ○

A Jellinek Györggyel készült interjú egyik apropója az, hogy koreográfiáit az Erkel Színház november 7-i megnyitásakor is láthatjuk. Legutóbb az Operaház évadnyitásakor az ő balett-jelenetei vezették fel, majd – a *Falstaff* bemutatója után – zárták le az estét. Mostani képes összeállításunk az idei Évadnyitány eseményeit eleveníti fel: az énekes- és balettművészek kerékpáros bevonulását, Menotti *A telefon* című operájának előadását az alkalmi ruhába „öltözött” Szfinx-szobornál, a *Falstaff* bemutatóját a Házban és a lezárt Andrassy úti óriáskivetítőnél felállított nézőtéren, a záró balettszámok és az épületfestés összművészeti élményét. És – ahogy a *Pest megér egy estet* című sláger mondja – „ez csupán a kezdet”.

Jön!

A Magyar Nemzeti Baletthez szerződik a japán Shoko Nakamura, a Berlieni Állami Balett első táncosa.

Shoko Nakamura Japánban született. 1986–1996 között a fuokavai Chikako Tanaka-balettkoláiban tanult, majd – a Prix de Lausanne-on elért eredménye jutalmául – Stuttgartban, John Cranko iskolájában képezhette magát 1998-ig. Ebben az évben szerződött a Stuttgarti Baletthez, majd 2000 és 2006 közt a bécsi Staatsopernballett tagja volt, 2002-től szólótáncosként. 2001-ben megnyerte a Prix de Luxembourg-t. 2006 óta a berlini Staatsballett szólótáncosa, 2007 óta első táncosa.

Repertoárja rendkívül széles, a klasszikustól a modern balettig terjed. Többek közt Rudolf Nureyev, Vladimir Malakhov, Renato Zanella, Peter Wright, John Cranko, Harangozó Gyula, George Balanchine, Jiří Kylián, William Forsythe, Maurice Béjart, Frederick Ashton és Marius Petipa koreográfiáiban táncolt fontos szerepeket, gyakran főszerepet.

Shoko Nakamura 2005 óta a tokiói K-Ballet Company első vendégművésze, emellett gyakran vesz részt balettgálákon szülőhazájában és az Egyesült Államokban. o

Fotó: Maria-Helena Buckley

IDŐTLEN SZÉPSÉG, ÖRÖK ÉRTÉK

NEW YORK

LONDON

Herend

MOSZKVA

HERENDI
PORCELÁN

8440 HEREND, KOSSUTH LAJOS U. 135. / 1014 BUDAPEST, SZENTHÁROMSÁG U. 5. / 1051 BUDAPEST, JÓZSEF NÁDOR TÉR 11. / 1061 BUDAPEST, ANDRÁSSY ÚT 16. / 1184 BUDAPEST, LISZT FERENC NEMZETKÖZI REPÜLŐTÉR / 2000 SZENTENDRE, BOGDÁNYI ÚT 1. / 6000 KECSKEMÉT, HORNYIK JÁNOS RTT. 4. / 9730 KŐSZEG, FŐ TÉR 21. / 7621 PÉCS, KIRÁLY U. 20. / 9400 SOPRON, VÁRKERÜLET 9B. / 6720 SZEGED, OSKOLA U. 17.

WWW.HEREND.COM · WWW.FACEBOOK.COM/HERENDPORCELAN

BERLIN · SYDNEY · LONDON · MILÁNÓ · MOSZKVA · NEW YORK · TOKIÓ

Aranyecset

A Magyar Nemzeti Balett idei első bemutatója lapzártánk utánra, október 26-ára esik. A Pártay Lilla által koreografált *Aranyecset*ről készült képes beszámoló a jelmezes próbákon, valamint az október 21-i sajtótájékoztatón készült, ahol nemcsak az alkotókkal, de az alkotás folyamatával – annak elvével és gyakorlatával – is megismerkedhettek a sajtó képviselői. A Munkácsy Mihály életét feldolgozó balettest Liszt, Wagner és Berlioz zenéire épül, Horesnyi Balázs díszleteit, Velich Rita jelmezeit használja, a címszerepben Oláh Zoltán és Jurij Kekalo lesz látható. Munkácsy feleségét, Cecilt és szerelmét, Svent az együttes kiváló szólótáncosnői keltik életre: Kozmér Alexandra és Popova Aleszja, valamint Aliya Tanykpayeva és Felméry Lili látható a két meghatározó nőalak szerepeiben. A darabot november 10-ig összesen nyolc alkalommal, két szereposztásban láthatja a Magyar Nemzeti Balett közönsége. Pákh Imre Munkácsy-magángyűjteményének darabjaiból nyílik kiállítás a Vörös szalonban. A festményeket – mintegy különleges lehetőségként – csak az Operaház közönsége tekintheti meg. ○

Erkel 102

Az Erkel Színház eddigi történetének százket esztendeje hemzseg a nagy eseményektől, nevektől, élményektől, az agendát azonban zenén és művészetén kívüli történések és körülmények is színezik. A Tisza Kálmán, később Köztársaság, ma II. János Pál pápa téren álló épületnek nemcsak a neve és funkciója alakult időről időre, a kornak és a körülményeknek megfelelően vagy nem megfelelően. Hogy a százket évből mégis a szépre emlékszünk, az nem valamiféle hamis nosztalgizásnak köszönhető, hanem annak, hogy a dalszínház előadásai generációk sorának nyújtottak maradandó élményt, a tévedések pedig múltónak bizonyultak. Mesterházi Gábor

A 19. század folyamán a legtöbb európai nagyvárosban megszülettek a népszínházak és népoperaházak, melyek – a királyi vagy egyéb elit játszóhelyek mellett (és ellenében) – ügyes műsorpolitikával széles nézőközönségre számíthattak. Budapest a színháztudomány és az opera szempontjából nem tartozott épp az élmezőnybe, azt azonban már az Operaház megnyitásakor sejteni lehetett, hogy a műfaj sokkal népszerűbb (és még népszerűbbé tehető) annál, hogy csak a Sugárúton lévő királyi játszóhelyen arasson sikert. A Rákóczi úti Nemzeti Színház 1908-as bezárása

○ HUNYADI LÁSZLÓ (1972) - RAHONYI ANIKÓ, SZIGETI LÁSZLÓ, ZSIGMOND GABRIELLA, RÓKA ISTVÁN

meg egyenesen kiáltott egy új, sok férőhelyes színházteremért (még akkor is, ha a Blaha Lujza téri Népszínház átvette a „Nemzeti” funkciót). 1911-ben Jakab Dezső és Komor Marcell tervei alapján épült meg a Népopera, csaknem 3200 férőhellyel.

Ez a döbbenetes befogadóképesség egyben az épület beépített hibája is – gondoljunk bele, a mainál kisebb területű színházba több mint másfélszer, majdnem kétszer annyian ülhettek be, mint manapság. A nézőtérrel kívül minden rossz vagy kicsi volt (még a színpad is), esetleg hiányzott. Nem véletlen, hogy ebben a formában a színház nem bizonyult életképesnek – az első jelentős átépítésre (Vágó László tervei alapján) 1917-ben, tehát szinte még garanciális időn belül került sor, az ekkor már Városi Színház néven működő intézmény nézőtere innentől 2400 fősre csökkent. A névváltozás egyben azt is jelenti, hogy az operánál populárisabb műfajok (operettek, népszínházok) is megjelentek, és a színház hangversenyteremként is funkcionált. A gazdasági válság tetőzéséig nagyobb baj azonban nem volt. Ekkor, 1932–33-ban Labriola Varietéként üzemelt az intézmény, majd 1934-től befogadó színházként ismét Városi Színház néven. Az 1940–45 közötti hangzatos elnevezés (a Magyar Művelődés Háza) átmenetinek bizonyult, a háború után ismét Városi Színházként, ám új funkcióval (mozi) bővülve mutatkozott be. Az operajátszás 1948-tól tért vissza a Köztársaság térre. Igazi fellendülés akkor kezdődhetett, amikor 1951-ben az Operaház irányítása alá került, a ma élő emberek túlnyomó többsége ebben a szerepkörében ismeri az 1953 óta Erkel Színház néven működő operaházat. A második nagy átépítés is 1951-re datálódik, a nemzetközi hírű német építész, a „népszínház-specialista”

Oscar Kaufmann tervei alapján elsősorban a nézőtér és a színpad alakul át, Dr. Kotsis István 1959–61-es átalakításai pedig a közönségforgalmi területeket érintették. Meglepő, hogy erre ilyen sokáig kellett várni – ma már tudjuk, hogy a sikeres kulturális intézmény megfelelő kiszolgálóterek és -funkciók nélkül életképtelen.

Ahogy említettük, a változó nevű színházépületben különböző műfajú események zajlottak. Egy valami mégis közös volt: mindig akadtak kiemelkedő produkciók, megfordultak a világ leghíresebb művészei, örök életre szóló élménnyel gazdagítva a széles közönséget. Lehetetlen felsorolni, ki mindenki lépett itt fel, milyen híres előadások voltak, így ha ezek közül egyet-egyet kiragadunk, az nyilván szubjektív, mégis érzékelteti, mikor milyen helyet töltött be az Erkel az ország, illetve Budapest a világ zenei életében.

A megnyitón Nongués *Quo Vadis* című operája hangzott el, mely ugyan nem aratott osztatlan sikert, mégis mutatta: a Márkus Dezső által irányított színház – szemben az akkori Operaházzal – merészen nyit az újdonságok felé. Csáth Géza kritikájában kiemelte Mérey Adolf merész rendezését, az énekeseket és a karmestert, Grosskopf Márkot. 1912-ben az orosz császári balett vendégszereplését láthatta a közönség, köztük Pulszky Romola, akinek annyira megtetszett a színpadon táncoló Vaclav Nizsinszkij, hogy a következő évben legott hozzá is ment. A Gyagilev-balett vendégszereplése persze nem elsősorban ettől volt nagy élmény.

Az Operaházzal ellentétben a Népszínházban kezdetektől eredeti nyelven, húzás nélkül játszották az operákat,

például teljes Wagner-műveket. 1914 újévének napján a *Parsifal* bemutatójára került sor, Reiner Frigyes vezényletével. Ez volt a Parsifal első színpadi előadása Bayreuthon kívül (Reiner halálának ötvenedik évfordulóján, 2013. november 15-én a Parsifal-bemutatóra emlékszik az Operaház egy különleges Wagner-esttel). Így írt erről Bálint Aladár a *Nyugat* hasábjain: „Reiner Frigyes csodát művelt a rábizott emberanyaggal. Talentumáról, rátermettségéről már eddig is éppen elég bizonyosságot adott, Parsifal betanítása után egyenesen az elsők közé kell, hogy sorozzuk őt.”

○ SZENIVÁNEJI ÁLOM (1972) - ÁGAI KAROLA, ÜTŐ ENDRE, VÁRHEGYI TERÉZ

A Városi Színház két háború közötti időszakából egy-egy operaénekes, karmester vagy/és zenekar vendégszereplései emelkednek ki. 1926-ban Felix Weingartner szerződött volna ide negyven előadásra, ám egy banális összeveszés miatt az utolsó pillanatban felbontotta a szerződését. 1927-ben Saljapin, 1928-ban Antonio Votto, 1929-ben Benjamino Gigli és ismét Saljapin

vendégszereplése a legnagyobb esemény – és a legnagyobb siker. Nem így 1930-ban, amikor az amerikai énekesnő, Amelita Galli-Curci nagyot bukott a *Traviatában* és a *Rigolettóban* is...

1930-cal kezdődik Arturo Toscanini „nagy menetelése”: hol a New York-i, hol a Bécsi Filharmonikusok élén érkezik, de mindig hatalmas lelkesedést vált ki. 1935-ben riválisa, Wilhelm Furtwängler hozta el a bécsieket, talán még egyértelműbb kritikái visszhangot váltva ki. 1936–37-ben kétszer is fellépett Edwin Fischer zongoraművész, aki Bach kettős-, illetve hármaverse nyéhez Bartók Bélát és Dohnányi Ernőt kérte fel a másik (két) zongoraszólam eljátszására. Nagy kár, hogy ezekről a hangversenyekről még nem készült felvétel, így csak irigykedhetünk dédapáinkra, akik jelen lehettek. Meg kell jegyeznünk, ekkoriban lépett fel Budapesten Bruno Walter, Willem Mengelberg (aki 1941-ben a Magyar Művelődés Házában is dirigált) és végül Felix Weingartner is – akik sokunk szerint azóta is a legjelesebb karmesterek. Budapest egyértelműen a világ zenei vérkeringésének egyik központja volt, ám sajnos ez nem maradt mindig

így. A második világháború, különösen a vasfüggöny leeresztése után a keleti blokk gigászai képviselik a legmagasabb színvonalat (1946-ban például Emil Gilelsz). A hatvanas években aztán itt is betört az enyhülés. A két „magyar olasz” karmester, Lamberto Gardelli és (később) Rīco Saccani nem vendégként vezényelt itt. Plácido Domingo, Luciano Pavarotti vagy José Carreras szinte karrierje kezdetén lépett fel először az Erkelben, hogy később is visszatérjen, de járt itt Mario del Monaco, Carlo Bergonzi, Leonie Rysanek, Montserrat Caballé és Grace Bumbry is.

○ AIDA (1987) - PLACIDO DOMINGO

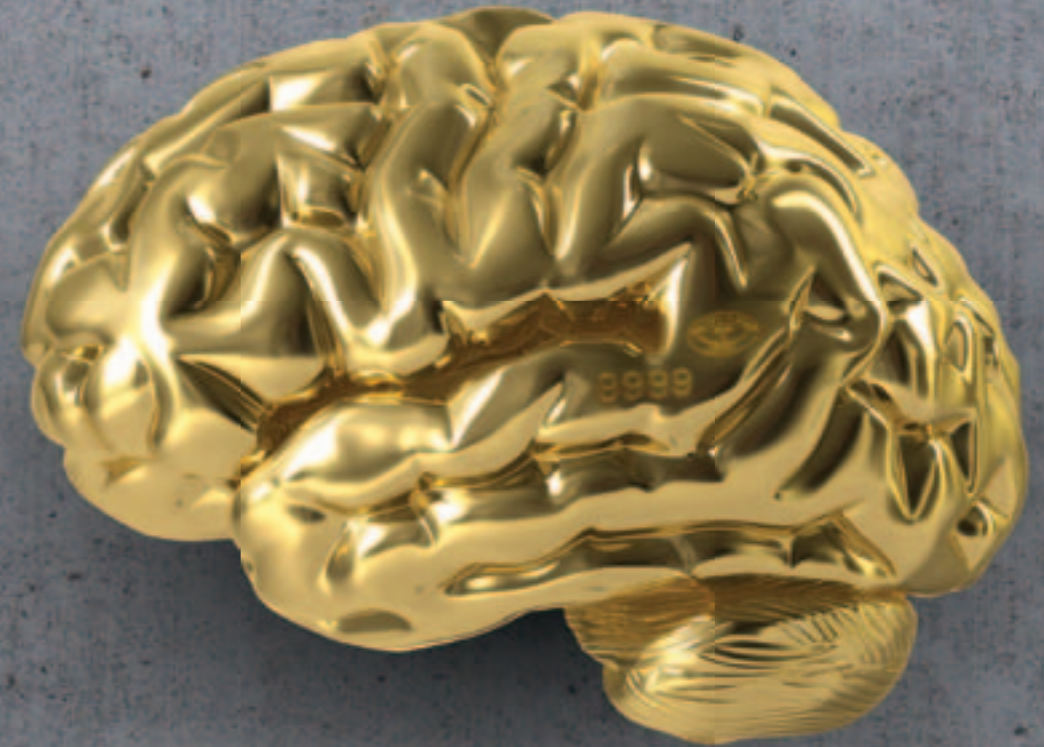
Az Erkelnek az Operaház másik játszóhelyeként a nagy vendégművészek nélkül is nagyon fontos szerep jutott. A nézőtéren valóban mindenki helyet kapott, akit a műfaj egy kicsit is érdekelt. A kétkezi munkások, kistisztviselők, szegény értelmiségiek bérletet váltottak, kiöltöztek – és magas színvonalú operaelőadásokat élvezhettek, hiszen az Erkel legfeljebb repertoárjában „adta alább” az Operánál. Erkel vagy Verdi népszerű operái, a klasszikus orosz balettek generációkkal kedveltették meg a műfajt és a magas kultúrát.

Az Erkel Színház a maga 1900-2000 ülőhelyével a 2007-es bezárás előtt is Budapest legnagyobb nézőterével rendelkezett. Mivel a Művészetek Palotája megépítéséig a főváros hangversenytér-terem-hiányban szenvedett (a Zeneakadémia intimebb, világszínvonalúan kiváló akusztikájú termébe mintegy feleannyian férnek be, a Vigadó és a Kongresszusi Központ szintén kisebb terme akusztikailag csak szükségből volt alkalmas hangversenyek rendezésére), logikus, hogy szinte minden híres vendégművész vagy együttes az Erkelben lépett fel. Így hallhattuk Yehudi Menuhint éppúgy, mint Mikisz Theodorákiszt. És ez csak két név a nem operai műfajokból, ám nem az a cél, hogy mindenkit felsoroljunk. Csupán érzékeltetni szeretnénk volna: az elmúlt száz két évben jelentős csomópontok, hosszú időszakok voltak, amikor az Erkel a legszínvonalasabb produkciókkal kedveskedhetett a legszélesebb közönségnek. ○

○ BÁNK BÁN (1983) - MELIS GYÖRGY

ÖTLETTŐL A MILLIÓKIG

Azt hitted, nem lehet megcsinálni...

Új, izgalmas témák
szombatonként **16:00-tól** a Spektrumon.

Az Erkel kalandjai

Bokszing vagy toronyház? Luxuszálló vagy kulturális központ? Egyik sem: az újranyitott Erkel Színház az elmúlt két évtized tucatnyi utopisztikus terve és félresiklott kezdeményezése után az lehet, aminek eredetileg is szánták, vagyis a szélesebb tömegek számára érvényes operai élményt nyújtó helyszín.

Jászay Tamás

E Ki ne emlékezne az *Aranypolgár* című filmből arra a jelenetre, amikor Kane aktuális szerelmének, a finoman szólva nem túl tehetséges operaénekes Susannek egy komplett operaházat épített? A rossz nyelvek szerint az 1911-ben megnyílt Népopera alapító története kísértetiesen hasonlít erre az epizódra, csak itt a főszereplőket Márkus Dezsőnek és Szoyer Ilonkának hívták. Ez utóbbiért nemigen rajongtak az Ybl-palota falai között, így az élelmes Márkus testvérét, az építész Gézát bevonva hozta létre és működtette családi vállalkozásként a kettes számú dalszínházat.

Az épület százket éves története során egyetlen valódi problémával kellett megküzdenie, amiből aztán minden erénye és hibája származott. Ez természetesen a ház mérete: az újabb átépítésekkel a székek száma ugyan folyamatosan csökkent, de a még mindig közel kétezer főt befogadó tér

ma is az ország legnagyobb nézőtere. Az eredeti, azóta is többször, több formában felmelegített ötlet papíron jónak tűnhet, de a valóság sokszor rácsáfolt: az Operaházánál közel kétszer nagyobb nézőtérre ha fele áron adják el a jegyeket, mindenki jól jár, az opera és a balett pedig végre tömegszórakoztatási műfajjává válik.

Az egykori Népopera, majd Városi Színház épületmonstrumában a harmincas években még bokszmeccseket is rendeztek, 1953 óta viseli Erkel Ferenc nevét. A nézőszámmal a szocializmus idején – meglepő módon – nem volt különösebb gond, a valódi problémák a rendszerváltás után azonban egyszerre jelentkeztek. Az állami támogatás folyamatos csökkenése mellett az Erkelnek (is) komoly konkurenciát kezdtek jelenteni az emberek otthonukban marasztaló kereskedelmi tévék, ráadásul az épület állapota rohamosan hanyatlott. A szigorú operarajongók

Fotó: Herman Péter

csak olyankor töltötték meg a nézőteret, amikor a régi rendezések egy-egy jó szereposztástól kaptak friss erőre, hiszen valóban jelentékeny új produkcióból csak mutatóba akadt (Kovalik Balázs Brittenje, *A csavar fordul egyet* mellett Katharina Wagner *Lohengrinjét* őrizi az emlékezet).

És a 2007 nyarán történt ideiglenes bezárással tetőző lassú hanyatlás évei alatt egyre újabb és merészebb tervek születtek, melyek végre kezdeni akartak valamit az Erkellel. A kilencvenes évek elején például japán befektetők akarták megvenni az épületet, amelynek a tőzsomszédságába luxushotelt képzeltek el, a döntéshozók időhúzása azonban megakadályozta az üzlet létrejöttét. Aki figyelt, már ekkor ráérezhetett a következő két évtizedet meghatározó trendre: a felújítás korántsem műszaki vagy művészeti, sokkal inkább kultúrpolitikai kérdéssé vált.

Nem célunk az Erkel túléléséért vagy újjászületéséért megívott kőkemény bokszmérkőzések minden egyes menetének részletes felidézése, a következőkben csupán az emlékezetesebb pillanatokot elevenítjük fel. 1999-ben

az Új Nemzeti Színház Megvalósítási Irodájának szövivője bejelentette: a VIII. kerület nemes célra ajánlotta fel a Köztársaság teret, hogy az Erkel átalakításával létrejöhessen az új Nemzeti. Tudjuk jól, hogy ebből se lett semmi, és bár 2001-ben már elhangzott, hogy az épületben tömegeknek kell népszerű operákat játszani, valódi előrelépés nem történt.

2005-ben aztán beindult valami: Szinetár Miklós akkori igazgató drámai hangon számolt be a sajtónak a meggyogyott tetőszerkezetről, a túlszűfolt öltözőkről, az oldalsó és hátsó színpad kínzó hiányáról. Merész – nem megvalósuló – tervet vázolt, amikor a vasfüggöny mentén az épület „kettévágását” jelentette be: a tervek szerint a közönségforgalmi terekre felújítás, a színpadra és csatolt részeire újjáépítés várna. Az épület felújítására akkor 9-13, a teljes újjáépítésre 18-20 milliárd forint körüli ajánlatokkal számoltak.

A kormány 2005 elején a magán- és állami tőkeerőt egyesítő PPP konstrukcióban látta elképzelhetőnek az Erkel megújulását: a kiírásra végül

beérkezett három pályázat egyikében a belga építészek egy ötvenhat emeletes toronyházat képzeltek el... 2006 elején az akkori közigazgatási államtitkár bejelentette, hogy az átépítést követően 2008-ban nyílik majd újra az épület. A megújulás azonban megint elakadt, 2006 őszén az is kérdéses volt, hogy az évadot meg tudják-e kezdeni a leromlott épületben.

Az akkori híreket olvasva úgy tűnik, mintha a Köztársaság téri épületben egymásnak adták volna a kilincset a homlokegyenest ellenkező véleményre jutó statikusok és műszaki szakértők: életveszélyes terekről és könnyen orvosolható gondokról egyaránt értesülünk. 2006 októberében apróbb korrekciós munkák után mégis elindult a bezárás előtti utolsó évad, melynek végén senki se tudta, mi lesz az Erkel további sorsa: felújítás, átépítés vagy újjáépítés? Az állami pénzcseppek elzárultak, a nyilatkozatok arra korlátozódtak, hogy meg kell őrizni a nézőtér méretét és az Operaházához képest (is) kiváló akusztikát.

2008 őszén a kultuszminiszteriumban több javaslat is született a

Fotó: Csibi Szilvia, Csillag Pál, Herman Péter, Nagy Attila

Fotó: Máthé Zoltán (MTI)

Ilyen volt, ilyen lett

hasznosításra, amelyek közül rá egy évre kormányhatározat adott zöld utat annak a tervnek, amely az eredeti épület helyére egy új, korszerűen felszerelt, opera- és balettelőadások tartására alkalmas, egy többfunkciós épületegyüttes szíveként működő Erkel Színházat akart felhúzni, melynek költségeit az állam huszonöt éven keresztül törlesztené. A költségek körül komoly viták alakultak ki, ráadásul a házban található Bernáth Aurél-freskók sorsa is aggasztani kezdte a műemlékvédőket. A nagy ívű tervek megint elodázódtak: a területrendezés és a metróépítés újabb ellentéteket szült, majd a 2010-es választások után az események felgyorsultak.

2011 elején a korábbi kormányhatározatot visszavonták, majd ősszel Ókovács Szilveszter kormánybiztosként beszélt arról, hogy az Erkel Színház újrainyítása az évtized lehetősége a magyar operajátszásnak. Már ekkor

megjelent a későbbi felújításra valóban fordított 1,8 milliárdos összeg, amiből nem Európa legmodernebb színpadának megépítése volt a cél, hanem az, hogy az épületben végre lehessen biztonságos körülmények között minőségi előadásokat tartani.

A pályázaton nyertes Laki Építészsobrász Zrt. idén januárban kapta meg az utóbbi fél évtizedben raktárként és próbateremként működő épületet, amely néhány hét alatt gyors ráncfelvarráson esett át, hiszen 2013 márciusától megindult a száznapos próbaüzem. A valódi munka a nyári hónapok alatt zajlott: a légtechnika, a fűtés, a színpadtechnika, a világosítás és a hangosítás felújítása mellett egy mobil forgószínpadra is telt.

Az Erkel-saga egyelőre nyugvópontra ért, kíváncsian várjuk a következő, dicsőséges fejezeteket. ○

Fotó: Csibi Szilvia, Csillag Pál, Herman Péter, Nagy Attila

E

Az Erkel Színház sikeres tavaszi próbaüzemét követően folytatódott az épület rekonstrukciója. A felújítás második és harmadik szakaszának munkafázisait ismét az intézmény egyik legfőbb küldetéséhez alakította a felújításra kiírt közbeszerzési pályázat nyertese, a Laki Építészsobrász Zrt. a Zoboki-Demeter és Társai Építészirodával közösen, így a hivatalos megnyitó előtt egy hónappal, október 6-án elindulhatott az OperaKaland őszi sorozata, amelynek keretében ismét több mint húsz ezer középiskolás diák látogatott el a dalszínházba.

Az átalakítások jelentős része a színpad mögött történt, megújultak és növekedtek a szólista- és csoportos öltözők, a szociális terek. Jelentős technológiai korszerűsítés történt a színpad műszaki berendezésében. Átépült és új előtetőt kapott a főbejárat, tágasabbá vált a fogadótér. Egy korszerű mozgássérült-emelőnek köszönhetően akadálymentessé vált a bejárat, a földszinti középpályolyok is akadálymentesen megközelíthetők.

A színházterem új, jól záró és hangszigetelő ajtókat kapott. A nézőtér teljes arculata megújult színében és anyagában. Tíz centiméterrel nőtt a székek távolsága a zsöllyében, az oldalkarzatokon megszűnt a kényelmetlen második sor – így a nézőszám 1935-ről 1819-re csökkent. A nézőtér szellőzését új gépházzal oldották meg. A közönségforgalmi terek új burkolatot, esztétikus szőnyegpadlót kaptak, és megújultak a vizesblokkok is.

A tönkrement fa nyílászárókat korszerű, hőszigetelő üvegezésű, alumínium ablakokra cserélték. Az életveszélyes főhomlokzatot újjáépítették. Emellett számos „kötelező”, de nem is oly apró munkával (festés, mázolás, burkolatcserre, homlokzat-felújítás, víz- és csatornahálózat teljes cseréje, kazánok cseréje, új tűzjelzőrendszer és tűzvédelmi burkolatok), valamint az informatikai hálózat bővítésével, illetve a szcenika korszerűsítésével az Erkel Színház ma akkor is Budapest egyik legkorszerűbb és változatlanul az ország legnagyobb befogadóképességű színháza, ha arra nem is volt mód, hogy teljes rekonstrukción essen át.

 Fotó: Csibi Szilvia, Csillag Pál, Herman Péter, Nagy Attila

HetiVálasz

Finomra hangolva

A Heti Válasz hétről hétre **információt, műveltséget és érveket** ad olvasóinak.

Keresse a legfrissebb számot csütörtökönként az újságárosoknál, vagy fizessen elő kedvezménnyel a kiadónál! Akcióinkról és hűségprogramunkról a www.hetivalasz.hu honlapon olvashat.

Kint-e vagy bent?

Bartók 1911 tavaszán számára szokatlan feladattal foglalkozott: operát komponált. Bár a színpadi zene területén akkoriban még járatlan zeneszerző nagy reményeket fűzött készülő művéhez, az alkotói folyamat, ahogyan arról 1911. március 27-én némi tagadhatatlan büszkeséggel és izgatottsággal beszámolt Frederick Deliusnak, korántsem volt zökkenőmentes. Rákai Zsuzsanna

E

Ekképp írt kompozíciós törekvéseiről az említett levélben: „Most nehéz munkába fogtam – egy egyfelvonásosba. Képzelheti, hogy időnként – kezdetben – mennyire zavart a szöveg. Most már jobban megy. És azt hiszem, hogy ez a zene olyasmi, ami tetszeni fog Önnek. Ezen a nyáron Párizsba megyek (júni. 20. körül). Vajon otthon lesz-e Ön még akkor? Mennyire szeretném ezt a munkámat megmutatni!” A szöveg, amely „zavarta” a szavakból építkező dramaturgia területén viszonylag tapasztalatlan alkotót, Balázs Béla műve volt, *A kékszakállú herceg vára*. Noha a misztériumjátékot Balázs eredetileg inkább Kodálynak szánta, Bartókot azonnal magával ragadták a téma voltaképpen nyílt egyszerűséggel megfogalmazott, mégis titokzatos lélektani rétegei, olyannyira, hogy mindössze hat hónap alatt elkészült az opera zenéjével, amelyet be is nyújtott a Lipótvárosi Kaszinó pályázatára. A darabot azonban előadhatatlanságra,

színpadi alkalmatlanságra hivatkozva visszautasították.

Mivel sem látványos színpadi tablókkal, sem kalandos cselekményszövésessel nem rendelkezett, a Kékszakállú, ez a Richard Strauss *Salomé*jához és *Elektrá*jához hasonlóan koncentrált, sűrű és progresszív alkotás csaknem végleg eltűnt Bartók íróasztalának fiókjában. Sikere valójában egy másik kompozíció vitte, egy évekkel később keletkezett táncjáték, *A fából faragott királyfi*, amelynek 1917-es bemutatója újra felvetette az opera színpadra állításának lehetőségét. A premier ugyan még ekkor is elszenvedett néhány hasztást, de a bemutatóra végül mégis sor került az Operaházban 1918. május 24-én. Jóllehet a darab többségében dicsérő kritikákat kapott (az 1910-es évek viszonylagos elszigeteltsége után ekkor kezdtek behatóbban foglalkozni az önkifejezés új lehetőségeivel már legalább egy évtizede kitarúan

kísérletező zeneszerzővel), kitörő ováció azért nem fogadta, és néhány előadás után le is került a műsorról. Magyarországon 1936-ig nem is újították fel a produkciót, külföldi operaházakban azonban a húszas évektől kezdve egyre több sikert aratott. Maga Bartók ugyan még ekkor is erősen szkeptikusnak mutatkozott a kompozíció fogadtatásával kapcsolatban – mint Ernst Latzkónak, az 1925-ös weimari előadás karmesterének kifejtette, úgy vélte, hogy a Kékszakállú a színházlátogatók érdeklődése ellenére „sem számíthat tartós közönségsikerre” –, az alkotás, ha csendesesen is, de biztosan elfoglalta az öt megillető helyet a 20. század legjelentősebb operái között.

Az egyfelvonásost az Erkel Színház novemberi műsorán Vajda János operája, az 1980-as évek végén keletkezett *Mario és a varázsló* követi majd. Noha a két mű közötti összefüggések feltárása kétségtelenül a szabad asszociációs játék

területére tartozik, az emberi psziché esendőségével, kiszolgáltatottságával és kegyetlenségével foglalkozó cselekményük minden különösebb szellemi erőfeszítés, intellektuális bűvészműtatvány nélkül egymásra vetíthető, legalábbis ami Balázs Béla nevezetes, a színjáték helyére vonatkozó kérdéséről illeti. Ugyanis mindkét darab kettős színpadon játszódik, amennyiben mindkettőnek döntő jelentőségű eleme az önreflexió, épp csak annyi a különbség, hogy a Kékszakállú, ha úgy tetszik, a személyiség határainak áthághatatlanságával, a Mario és a varázsló pedig – épp ellenkezőleg – annak átjárható, lebontható voltával, az egyéni szuverenitásról való önkéntes lemondás kikényszerítésének technikáival foglalkozik. Bár a Kékszakállú története két ember személyes drámája, a közönség soraiban ülők egyéniségének integritását mégis legalább olyan közelről érintő kérdéseket vet fel, mint Thomas Mann 1929-es klasszikusa,

Premier

amelynek rendellenes színadiassággal öltözködő, púpos és kellemetlen „kóklere”, a hipnotizőr Cipolla egyszerre viseli magán Mann későbbi sátánfigurájának egyes vonásait és utal viselkedésében a két világháború közti politikai élet egyre nagyobb hatalomra szert tevő „illuzionistáinak” fellépésére.

Ami Thomas Mann állásfoglalását illeti, az író számára már a számos problémával küszködő, de még évekig fennálló Weimari Köztársaság idején sem volt kérdés, hogy a hatalomvágy szélsőséges megnyilvánulásainak hátterében az egyéni engedékenység áll, az engedelmisség lelki igénye, amely nemcsak erősebb az akaratnál, a dacos ellenállásra való törekvésnél, de kéz a kézben jár vele. Mint visszataszítóan hódító hőse, Cipolla kifejti: „az a képesség, [...] hogy túllépünk önmagunkon, eszközzé legyünk, a legfeltétlenebbül és legteljesebben engedelmeskedjünk, csak fonákja a másiknak, hogy akarjunk és parancsoljunk; mindkettő egy és ugyanazon képesség; parancsolás és engedelmisség egylényegűek, föloldhatatlan egységet alkotnak; aki engedelmeskedni tud, az tud parancsolni, és megfordítva: az egyiknek gondolata bennfoglaltatik a másikban,

amint tömeg és vezér bennfoglaltatnak egymásban; de a teljesítmény, a rendkívüli nehéz és idegvesztő teljesítmény az övé, a vezéré és rendezőé, akiben az akarat engedelmeskedéssé s az engedelmisség akarattá lesz, akinek személye mindkettőnek szülőhelye [...]”

Az engedelmisség ideája, a Judittól várt, feltétel nélküli szerelem kudarca a Kékszakállúban az érzelmi önátadás lehetetlenségének konklúziójához vezet, míg a Mario és a varázslóban az egyéni felelősséggel, öntudattal és erkölcsi tartással kapcsolatban vet fel kegyetlenül nyugtalanító kérdéseket. Mindkét cselekmény esetében igaz azonban, hogy a tragédia nem a történet egyes eseményeinek egymásra épülésében rejlik, hanem a psziché működésének mélységeiben. Ahogyan Balázs Béla is írja: „az világ kint haddal tele, de nem abba halunk bele, urak, asszonyok”. ○

Az előadás rendezője, Galambos Péter így fogalmazta meg a két operában rejlő tartalmi párhuzamokról alkotott véleményét:

„A rendezőelv, amely közös lesz a két előadásban, az, hogy mindkettő labirintustörténet. A labirintus a beavatástörténetek metaforája, önmagunk megismerésének helyszíne. A *Mario* a társadalmi, a *Kékszakállú* a személyes önismeretről szól. Mindkét férfi főszereplő kivételes képességű ember. Cipolla mágus, Kékszakállú zeneszerző. Szerintem minden embernek vannak különleges képességei, és nem mindegy, mire használjuk a tehetségünket. A kérdés az, mi történik akkor, ha egy ember istennek képzelet magát. Mi zajlik le benne, és mit okoz a környezetében ez a téveszme?”

A Kékszakállúval kapcsolatban hozzátette: „Szerintem ez inkább Judit beavatási története, ezen keresztül ismeri meg magát a férfi is. És minél mélyebbre jutnak a saját démonaik megismerésében, annál jobban elbizonytalanodnak. Kíváncsiságuk mégis nagyobb félelmeiknél. A démonainkkal való szembenézés – bármilyen fájdalmas is legyen – elvezet önmagunk megismeréséhez. Ez valódi megváltásunk alapja.”

KÖNYV • SZÍNHÁZ • ZENE

- ÁLLANDÓ AKCIÓK • AJÁNDÉKKÁRTYA
- KONCERT- ÉS SZÍNHÁZJEGY ÁRUSÍTÁS

BUDAPEST: Allee Könyvárúháza 1117 Bp., Váli út 3. • Aréna Plaza Könyvárúháza 1087 Bp., Kerepesi út 9. • Árkád Könyvárúháza 1106 Bp., Örs vezér tere 25. • Campo- na Könyvesbolt 1222 Bp., Nagytétényi út 37-43. • Corvin Könyvesbolt 1058 Bp., Blaha Lujza tér 1-2. Tel.: 501-4234 • Csepel Plaza Könyvesbolt 1212 Bp., Rákóczi F. út 154-170. • Duna Plaza Könyvesbolt 1138 Bp., Váci út 178. • Europark Könyvesbolt 1191 Bp., Üllői út 201. • Flórián Könyvesbolt 1033 Bp., Flórián tér 5-9. • KÖKI Termi- nál Könyvárúháza 1191 Bp., Vak Bottyán u. 75. • Könyvpalota 1072 Bp., Rákóczi út 12. • Mammut Könyvárúháza 1024 Bp., Margit krt. 87-89. • Pólus Center Köny- vesbolt 1152 Bp., Szentmihályi út 131. • Stop.Shop. Könyvesbolt 1021 Bp., Hú- vösvölgyi út 138. • Stúdió Könyvesbolt 1052 Bp., Váci utca 22. • Sugár Köny- vesbolt 1148 Bp., Örs vezér tere • Westend Könyvesbolt 1062 Bp., Váci út 1-3.

VIDÉK: Budaörs, Tesco 2040 Budaörs, Kinizsi út 1-3. • Debrecen, Fórum Bevásárlóközpont 4029 Debrecen, Csapó u. 30. • Dunaújváros, Park Center 2400 Dunaújv., Kistemető u. 5. • Eger, Agria Park 3300 Eger, Törvényház u.4. • Kaposvár, Corso Bevásárlóközpont 7400 Kaposvár, Áchim A. utca 4. • Kecskemét Könyvesbolt 6000 Kecskemét, Szabadság tér 1/a • Kecskemét, Malom Bevásárlóközpont 6000 Kecskemét, Korona u.2., • Miskolc Könyvesbolt 3530 Miskolc, Széchenyi út 56. • Nagykanizsa, Kanizsa Center 8800 Nagykanizsa, Táborhely u. 4. • Nyíregyháza, Korzó Bevásárlóközpont 4400 Nyíregyháza, Jókai tér 7. • Pécs Könyvesbolt 7621 Pécs, Irgalmasok utcája 6. • Szeged Könyvesbolt 6720 Szeged, Jókai u. 1. • Székesfehérvár, Skála 8000 Székesfehérvár, Rákóczi út 3-5. • Szolnok, Pelikán Bevásárlóközpont 5000 Szolnok, Ady Endre út 15. • Tatabánya, Vértes Center 2800 Tatabánya, Győri út 7-9. • Veszprém, Stop. Shop. 8200 Veszprém, Dornyai Béla u. 4. Ingyenesen hívható Libri Vevőszolgálat telefonszáma: **06-80-254-274**

www.libri.hu

Időben ki kell nyitnunk az ajtókat!

Fotó: Nagyvilás Szilárd

Mester Viktória évek óta a Magyar Állami Operaház egyik sokat foglalkoztatott és elismert művésze. Találkozhattunk vele Carmenként, Dorobellaként vagy Octaviánként. Novemberben Bartók A kékszakállú herceg vára című operájában Juditot formálja meg, az est másik felében színre kerülő Mario és a varázslóban pedig Angiolierei asszonyt játssza az Erkel Színházban.

Balogh Gyula

Mester Viktóriával Richard Strauss *A rózsalovag* című operájának egyik felújító próbája után találkoztam. A rigai Andrejs Zagars által rendezett produkció újra szerepel a dalszínház repertoárjában, Mester Viktória Octavian alakítja. „Egy mezzoszoprán számára A rózsalovag főszerepe Isten legnagyobb ajándéka – mondja mosollyal a szemében. – A harmadik felvonásban van egy csodálatos tercett; ha a Jóisten azt akarta, hogy énekes legyek, akkor valószínűleg azért, hogy ezt elénekelhessem.”

Ha Mester Viktóriát látjuk és halljuk az operaszínpadon, akkor könnyen megállapíthatjuk, hogy a Jóisten valószínűleg tényleg azt akarta, hogy ő énekes legyen. A mezőtúri születésű lány Békéscsabára járt zeneművészeti szakközépiskolába, de utána még nem következett azonnal az opera, hiszen jelentkezett Toldy Mária musicalstúdiójába. Ezt a lépést ma ferde kanyarnak tekinti, és úgy érzi, bár semmi baja nincs magával a műfajjal,

de nem szívesen lenne musicalénekes. A rövid kitérő után bekerült a Magyar Rádió Énekkarába, majd a Nemzeti Énekkarba. 1998-ban vették fel a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemre, ahol először magánéneket tanult, majd opera szakon szerzett diplomát. Osztályfőnöke az Európában is elismert rendező, Kovalik Balázs volt.

„Kovalik óriási tehetségű ember, igazi rendező. Német iskolán nőtt fel, de mindenfelé nyitott szemmel járt a világban. Nagyon fontosnak tartotta, hogy ezt a nyitottságot és a szakmai maximalizmusra való törekvést, az új iránti kifogyhatatlan kíváncsiságot a tanítványainak a legjobb tudása szerint átadja” – vallja az énekesnő egyik legfontosabbnak tartott mesteréről. A Kovalik-osztály sok izgalmas vállalkozásban részt vett, játszottak különleges helyszíneken, a Vasúttörténeti Parktól egykori gyáracsarnokig, és többen, mint Mester Viktória is, főszerepeket kaptak a Mozart-maraton darabjaiban.

CARMEN | Fotó: Éder Vera

CARMENCET - MESTER VIKTÓRIA, HAJA ZSOLT | Fotó: Éder Vera

COSÌ FAN TUTTE | Fotó: Juhász Attila

Az emlékezetes sorozatot, melynek keretében Mozart három operája – a *Figaro házassága*, a *Così fan tutte* és a *Don Giovanni* – került színre, szintén Kovalik rendezte. Viktória a *Così fan tutte* Dorabellájaként tette le névjegyét a vizsgának is beillő produkcióban.

„Összetartó osztály voltunk – idézi fel az egyetemi éveket. – Ha egy csapat tagjai nem képesek egymásért szurkolni, akkor nem ér az egész semmit.” Tanárai közül megemlíti még Andor Évát, Medveczky Ádámot és Selmeczi Györgyöt. Utóbbinak köszönheti az első Carment: Bizet operájának címszerepét először Miskolcon énekelte, ahol négy évig folyamatosan dolgozott. Az Operába Győrványi Ráth György vette fel, rögtön el is halmozták feladatokkal, s ma is jellemző, hogy számítanak rá az intézményben. „Az Operaházban fantasztikus énekesekkel vagyok körbevéve. Szeretjük egymást például Hajnóczy Julival, aki Sophie-t éneklé A rózsalovagban, és osztálytársam volt a Zeneakadémián. Az elmúlt években nem voltak üres heteim, hónapjaim, nem éreztem egyetlen percig sem, hogy elhanyagolnának.”

Énekelte és éneklé is a Carment, volt Olga az *Anyegin*ban, Cherubino és Dorabella a *Così fan tutte*ben, Rosina

A *sevillai borbélyban*. November elején egy fontos, új feladat várja. Galambos Péter az Erkel Színházban viszi színre Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* című egyfelvonásosát, ebben Mester Viktória Juditot formálja meg. Az est másik részében pedig Vajda János *Mario és a varázsló* című műve látható, utóbbiban Angiolierei asszonyt alakítja majd. A Bartók-művel nem ez az első találkozása. Évekkel ezelőtt Kovalik Balázs rendezésében Bretz Gábor partnereként, akárcsak most, már énekelte Juditot. Ma úgy érzi, hogy akkor még lelkileg nem volt elég érett a szerepre. „Ilyenkor megszólal a kis csengő belül, hogy még nem jött el az idő” – mondja. Lelkileg megterhelte a feladat, sőt egyszerűen úgy érezte, hogy „kifacsarta” ez a történet.

„A darab két ember iszonyatos drámája, arról szól, hogy egy kapcsolatban mikor nyitunk olyan ajtókat, amelyeket nem szabadna, vagy már késő, amikor végre kinyitottuk. Nagyon lényeges, hogy képesek legyünk a másikhoz úgy szólni, hogy ne törjük őt össze, ne semmisítsük meg. Kovalik Balásznál egy ilyen próbafolyamat rendkívül intenzív. És én mindig a véretem teszem bele a munkába. Azt is mondhatják, hogy belehalós vagyok. Szóval a mai eszemmel úgy gondolom, hogy kell egyfajta

lelki érettség és magánéleti tapasztalat ezeknek a bizonyos ajtóknak a kinyitásához. Nagyon kíváncsi vagyok, izgat a feladat. Nagy boldogság és öröm, hogy gyermekkorunktól kezdve mindent, amit megélünk, be lehet építeni a színpadi munkába. Nevezhetnek amatőrnek, de bármilyen énekesrel vagy karmesterrel dolgozom, ha nincs mögöttem emberi szeretet, akkor az nem ér semmit. Számomra ez a legfontosabb, még akkor is, ha ezért azt mondják rám, hogy nem vagyok profi.”

Barátaival, kollégáival gyakran vállal az Operán kívüli helyszíneken is fellépéseket, kisebb koncerteket. „Nagy élmény olyanoknak énekelni egy koncerten vagy egy zenei könyvtárban, akik ritkán vagy alig jutnak el az Operába” – állítja. Ami pedig a jövőt illeti, 2014-ben újabb kihívások várják: a freiburgi operában lép majd fel. A szerepálmokra vonatkozó kérdéseket általában el szokta hátrítani, most is azt hangsúlyozza, hogy leginkább olyan szerepeket kedvel, amelyek „jólesnek a hangszáloinak”. Charlotte szerepét viszont szívesen énekelné Massenet *Werther* című operájában. Azért is izgatja ez, mert Charlotte figurája nem megszokott a mezzo szerepkörben. Az viszont már biztos, hogy februárban Freiburgban Wagner *Tannhäuser*ében Vénuszt alakítja. ○

Főszerepekben, biztonságban és kényelmesen –

kávészünet
Fekete Attilával

Csendes vasárnap délután az Operaház büféjében. Néhány színpadi munkáson kívül sehol senki, persze a büfé azért működik, tehát kávé van, és ez már garantiál egy jó hangulatú beszélgetést. A másik garancia a beszélgetőpartner, hiszen Fekete Attila széles mosollyal köszönt, majd szemüvege fölött csibészesen kacsintva rögtön cáfol.

Becze Szilvia

○ A BOLYGÓ HOLLANDI | Fotó: Csillag Pál

○ A SZICÍLIAI VECSENYE - FEKETE ATTILA, SÜMEGI ESZTER | Fotó: Eder Vera

○ PILLANGÓKISASSZONY - MEGYESI ZOLTÁN, FEKETE ATTILA | Fotó: Tomas Opitz

○ NORMA | Fotó: Eder Vera

A mosolygós fejcsoválást az okozza, amikor megjegyzem, a mai Operaház tele van a generációját képviselő, fiatal művészekkel, akik a kicsit érdeklődő, de óvatos ifjú közönség kíváncsiságát is felkelthetik.

– Akkor mesélek valamit: éppen tavaly, a *Hunyadi László* egyik előadása után mondtam Héja Domonkos akkori főzeneigazgató-karmesternek, hogy én még úgy tanultam az idősebb művésztől, a „nagy öregektől”, hogy színpadon nem tapsolunk, bármennyire is örülünk egymás sikerének, de ma már kezdenek lazulni ezek a „szabályok”. Erre ő viccesen megjegyezte: „persze, mert te már olyan öreg vagy!” És valóban, ha körülnéztem a színpadon, csupán két művészt láttam, akik idősebbek nálam, és már előttem az Operaház magánénekesei voltak. A többiek mind fiatalabbak, egy kicsivel még Domonkos is.

– Ez azt jelenti, hogy valóban már a második generációt képviseled, vagy sokkal inkább arról van szó, hogy igen korán kezdted a pályát?

– Korán kezdtem, ez igaz. Épp mielőtt találkoztunk, számoltam utána, hogy bizony karácsony táján lesz tizenhat éve, hogy az Operaház színpadára léphettem. 1997-ben, a tradicionális „ünnepi” *Bohémélet*ben énekeltem itt először, akkor még mint Parpignol,

olyan legendás szereposztás részeként, amelyben Polgár László, Tokody Ilona, Kelen Péter és Sólyom-Nagy Sándor voltak a főszereplők.

– Az eltelt bő évtized alatt nyilván nagyon sok tapasztalatot gyűjtöttél, számos lehetőség megtalált, de benned mint énekesben és mint emberben mit változtatott ez a tizenhat év?

– Ezt talán egyetlen, nagyon fontos szóval tudom megfogalmazni: biztonságérzet. Nem tudom felidézni, hogy volt-e egyáltalán egy meghatározott pillanat vagy operaévad, de ez az érzés valamikor elkezdett kialakulni, végül stabilizálódni. Mára biztonságban érzem magam az énekelt anyaggal, a próbákkal kapcsolatban, és nagyon fontos, hogy ma már azt is fel tudom mérni, hogy egy adott pillanatban mit tudok megvalósítani és mit nem. Idősebb, tapasztaltabb kollégák kezdetől fogva egyfajta féltő elképedéssel figyelték, hogy én szinte egyetlen próbán sem vigyázok a hangomra, nem „markírozok”, hanem lehetőség szerint mindig teljes erőbedobással énekeltem. De már akkoriban sem volt túl sok próba egy szerepre, előadásra, tehát úgy gondoltam, mikor énekeljem be az adott szerepet, ha nem a próbák alatt.

– Most, ennyi tapasztalattal természetesen tudsz vigyázni a

hangodra. De akkor? Az elején, amikor még az a bizonyos „ide nekem az oroszánt is” jellegű vakmerőség is benned lehetett?

– Nem tudom, tényleg nem. Egyfelől szerintem nagyon sokan vigyázhatnak rám odafentről, a mennyei karból, köszönet illeti azonban a tanáraitam is, mert annak ellenére, hogy nagyon régóta nem járok énektanárhoz, a mai napig igyekszem követni azokat az útmutatásokat, alapokat, amelyeket Sziklay Erikától és Németh Gábortól kaptam. Továbbá fontos számomra, hogy minél többet hallgathassam az általam nagyra becsült, példaképnek tartott énekeseket, főképpen persze tenoristákat. Úgy vélem, igenis meg lehet hallani, hogyan énekelnek, milyen technikával oldják meg a feladatokat, és ebből rengeteget lehet tanulni. Persze ez nem utánpótlást jelent, hanem az egész úgy működik számomra, mintha ők is énekmestereként instruálnának.

– Idén is sok remek szerepre készülsz. Milyen évadnak nézel elébe? Mondhatjuk, hogy nehéz, de szép időszak következik?

– Vicces, de azt kell, hogy mondjam, ez az eddigi legszelídebb, legkönnyebb évadom, hiszen nincs premierem és nincs új beállításom. Persze ettől függetlenül azért nyilván lehet számítani több-kevesebb próbára a régi szerepeimből is, mert például

Kamaraénekes

rögtön a novemberben műsorra kerülő *Rigoletto* Hercege ugyan nekem nem újdonság, de az új beállókkaal természetesen próbálni fogunk. Az viszont igaz, hogy az évadban majdnem minden szerepem főszerep, mindegyik a vele járó felkészüléssel, „karbantartással”, felelősséggel együtt. Az Operaház Strauss-fesztiváljának köszönhetően azonban idén megtalál két „kisebb” szerep is. Újra találkozom a pályám elején énekelt Első zsidó figurájával a *Salomé*-ben, amely rövideje ellenére zeneileg rendkívül nehéz énekelnivaló, hiszen a szerző itt egy szándékoltan kaotikus vitatkozást, veszekedést komponált öt zsidó írástudónak. Ezt a részt még felvételeken is lehet pontatlanul, kisebb-nagyobb hibákkal hallani, és az Operaház gyakorlatában Salome-előadás előtt rendszeresen felharsan az ügyelő hangja a hangszórókban: „öt zsidót kérjük a karmesteri szobába” – bizony össze kell énekelni... És újra éneklek majd *A rózsalovagban* az olasz áriát, amely rövid, de nagyon igényes és szép szólam.

– A sok főszerep, a sikerek jelentik-e azt, hogy igazából minden rendben, minden megvan, vagy érvényes az a banális feltételezés, hogy azért van még szerepálmód?

– Álmok vannak, persze, mindig is lesznek. Idén töltöttem be a negyvenedik életévemet, remélem, hogy sok minden van még előttem. Hihetetlen érzés, amikor olyan feladatot kapok, amellyel kapcsolatban már sokat vívódtam, hogy itt van-e az ideje, belevághatok-e már, és akkor hirtelen megbíznak velem. Ezek olyan pillanatok, amikor a titkos álmokat megsegíti valami, és valóra válnak. Ilyen volt például évekkal ezelőtt, amikor az akkor még Matáv Zenekar felkért egy koncertre, amelyen egyszerre ment Bartók *Cantata profanája* és Puccini

○ HUNYADI LÁSZLÓ - FEKETE ATTILA, MIKLÓSA ERIKA | Fotó: Csillag Pál

Lidércek című operája. A Cantatát akkor még nem énekeltem, és egyébként sem lett volna jó ötlet ugyanazon a koncerten mindkettőt elénekelni, de a Puccini-darabot nagyon szerettem volna, és ezt ki is mertem mondani. Szerencsém volt, mert Gulyás Dénes elvállalta a Cantata profana igen nehéz tenorszólamát, Ligeti András pedig örömmel beleegyezett, hogy én lehessenek a másik tenorista azon az estén: a *Lidércek* Robertója.

– A kerek évforduló elgondolkodtatott? Illetve a kérdés folytatása a kamaraénekesi címmel függ össze: mérföldkövek ezek?

– Sosem hittem igazán az ilyen évszámok által meghatározott fordulópontokban. A Kamaraénekes kitüntetés természetesen óriási megtiszteltetés, úgy érzem azonban, hogy a megbecsülés és elismerés az Operaház mindenkor vezetője részéről évről évre megmutatkozik a kitűzött szerepeimben, előadásaimban, ez a díj pedig talán nem is mérföldkő, hanem inkább valami útjelző, ami azt mutatja, hogy

jó irányba haladok, jó úton vagyok. És bár azt mondtam, az évszámoknak szerintem nincs különösebb jelentőségük, mégsem tudom feledni, hogy pár hónapja beszélgettem idősebb, sokat tapasztalt művésztársaimmal, akik azt mondták nekem: „Most leszel lassanként abban a korban, éveid számát és szakmai életedet tekintve is, amikor igazából megtanulsz énekelni”. Azt hiszem, igazuk van, mert valóban, jöjjön koncert vagy opera-előadás, úgy érzem, sok minden kezd leülepedni és egyre tudatosabbá válni bennem. Nyilvánvalóan valamiféle érési folyamatról van szó, és ezzel megint a biztonságérzethez kanyarodunk vissza. Bevallom, kicsit önző és kényelmes vagyok, nem szeretek szenvedni, nem akarok kínlódva énekelni vagy rosszul érezni magam a színpadon. Amikor azt érzem, hogy nagy baj, meglepetés nem érhet, mert tökéletesen birtoklom az adott szerepet, szituációt, az hatalmas bizottságot jelent, és ebben a bizottságtudatban vagyok képes teljesen jól érezni magam a színpadon, élvezni, amit csinállok, élvezni az éneklést. ○

www.klasszikradio.hu

nyugalomra
hangolva

A LEGNÉPSZERŰBB KLASSZIKUSOKTÓL
A FILMZENÉKIG

Sztárvendégek

„mv.” – ez a közkeletű rövidítés hirdette hajdan a színházi és operaplakátokon egy-egy vendégművész felléptét. S noha a hagyományos társulati struktúrák lazulásával vagy éppen felbomlásával a vendégszereplések jellege és jelentősége is megváltozott, egy-egy külföldi művész érkezése ma is fel tudja bolygatni az operai állóvizet. *Bóka Gábor*

LEO NUCCI

Az Operaház 1884-es megnyitásától kezdve egészen a legutóbbi időkhöz dolgozott társulati szisztémában, vagyis nem szerepekre, netán évadokra szerződtette művészeit, hanem hosszú távra – egész művészpályák zajlottak le falai között, bensőséges, évtizedeken átívelő kapcsolatot teremtve ezzel nézők és művészek között. A prózai színházakéra emlékeztető működési rendszer elsősorban a művészek összeszokottságában kamatozódott: legendás párosok alakultak ki, akik fél szavakból is megértették egymást, s akiknek előadásain szikrázott a levegő. Ám a hazai közönségkedvencek nevével fémjelzett premierek és repertoár-előadások mellett időről időre megjelentek a (többnyire külföldi) vendégművészek is, hogy más oldalát mutassák meg egy-egy szerepnek. Az egy évadon belül érkező vendégek száma az Operaház elmúlt korszakaiban meglehetősen változó volt, és többnyire az anyagi lehetőségektől függött – azt viszont, hogy honnan érkezzenek a vendégek, sokszor a politika sugallta. Történelmünk ismeretében aligha érhet bárkit meglepetésként, hogy a harmincas évek végén és a negyvenes évek elején elsősorban olasz és német dominancia volt észlelhető e téren, míg a háború után a rövid Klemperer-korszakot leszámítva majd egy évtizeden át csak a vasfüggöny innenső oldaláról érkezettek művészek a Sztálin úti deszkákra.

A helyzet nagyjából a hatvanas évektől kezdett rendeződni: ekkortól váltak ismét rendszeressé a nyugati művészek fellépései – s bizony sokszor a legnagyobb nevek tisztelték meg látogatásukkal a Népköztársaság útját vagy a Köztársaság teret (hiszen azt se feledjük: a nagyobb befogadóképesség miatt e fellépések színhelye gyakran az Erkel Színház volt). Felsorolni is nehéz

lenne azon nagyságokat, akik ezekben az évtizedekben megfordultak nálunk; a korszak szemtanúja alighanem mind őriznek egy-egy szép emléket valamelyik külföldi kedvencükről. Persze néhány dologban alapvetően különböztek ezek a vendégfellépések a maiaktól. Mindenekelőtt abban, hogy nagyjából a nyolcvanas éveket megelőzően minden előadást magyarul játszott az Operaház – a vendégek viszont természetesen nem magyarul énekeltek: ki a darab eredeti nyelvén, ki pedig (s a szovjet énekesek esetében ez sem volt ritka) saját anyanyelvén illeszkedett be a készen kapott keretekbe. Az így létrejött bábeli nyelvzavar sokszor máig élő, mulatságos anekdotáknak szolgált forrásul (mint például a mindenkor magyar sekrestyések válasza Cavaradossi olaszul elénekelt képáriájára: „Bűnös beszédek, hallgatni is vétek!”). A másik alapvető különbség, hogy míg a régebbi vendégfellépések rendszerint egy-egy alkalomra szóltak, s a szóban forgó művészek kész produkciókba álltak be (ez alól kivételt képeztek a karmesterek, mint Lamberto Gardelli vagy Giuseppe Patané, akik rendszerint maguk tanítottak be egy-egy új produkciót), addig az elmúlt időszakban több operaházi vezetőség is törekedett arra, hogy premiereken léptessen fel vendégeket, alaposan betanult és végigpróbált produkciókban állítva őket a közönség elé. Így volt ez az *Élektora* 2007-es bemutatóján, ahol Nadine Secundét és Agnes Baltsát, vagy az egy évvel későbbi *Fidelio*-premierén, ahol Thomas Mosert láthattuk-hallhattuk – de hivatkozhatnánk akár a legutóbbi *Falstaff*-felújításra is Kiril Manolov címszereplésével. Ugyanakkor a néhány éve minden tavasszal sok örömet jelentő Májusünnep rendezvénysorozata éppen a klasszikus vendégszereplések hagyományát hivatott feleleveníteni – az esetek többségében sikerrel.

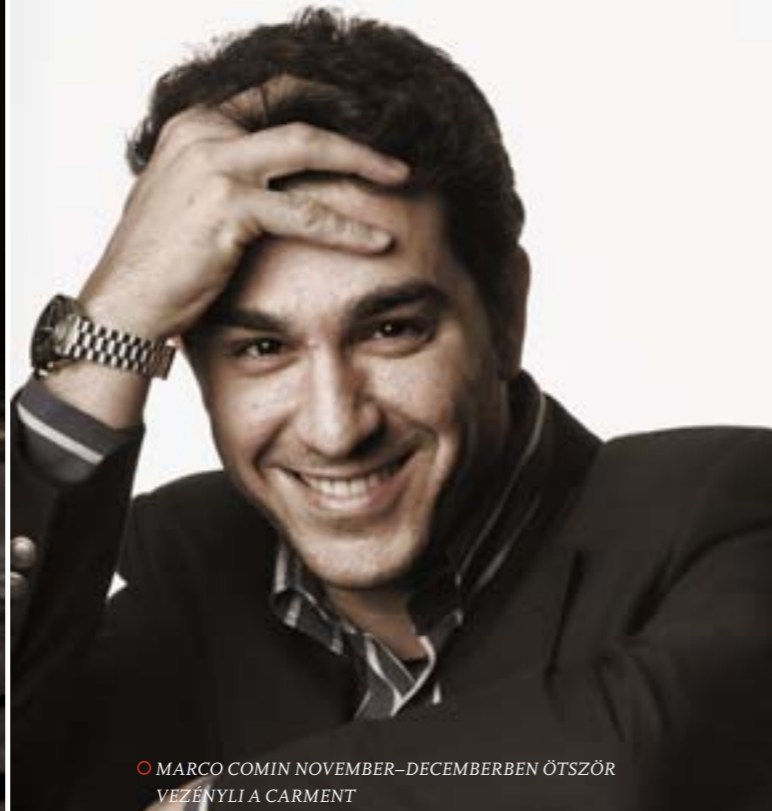
Az idei évad operaházi vendégszereplései a klasszikus szisztéma szerint zajlanak majd: az énekesek kész produkciókba érkeznek, és minden bizonnyal új színekkel gazdagítják a már ismert előadásokat. Mikor ez a cikk készül, elsősorban a német operák kedvelői érezhetik magukat elkényeztetve: október folyamán a *Tannhäuser* és *A rózsalovag* is a repertoárban jártas művészek közreműködésével került színre. A Wagner-opera címszerepét éneklő Frank van Aken három éve éppen ezzel a szereppel robbant be a nemzetközi köztudatba, amikor is a megbetegedett Johan Botha helyére ugrott be a bécsi Staatsoper színpadán – a közönség lelkesen üdvözölte az igazi érces Wagner-hangot. Régebbi budapesti fellépéseiből már jól ismerhetjük Alfred Muffot, akit koncertszólistaként és az operaházi Parsifal Gurnemanzaként is üdvözölhettünk már fővárosunkban. Ezúttal egyik legtöbbet énekelte szerepében, *A rózsalovag* Ochs bárójaként érkezik hozzánk – egyike az azon szerepeknek, melyeknek kiosztása nemzetközi szinten is sokszor okoz gondot, így a vendég foglalkoztatása több szempontból is indokolt.

S ha már Richard Strauss: a decemberi *Salome*-előadások Heródesét éneklő Gerhard Siegel egyike az utolsó nagy német karaktertenoroknak, akik néhány mondatos szerepből is végtelen árnyalatokat tudnak elővarázsolni a neveltségességtől a félelmetességig – talán nem vetjük el nagyon a sulykot, ha azt írjuk: Heródesétől nagyon is sokat várunk. Mint ahogy sokat várunk az évad végi Strauss-fesztivál vendégénekeseitől is, akik jelenlétükkel várhatóan igazi ünneppé avatják az amúgy is különlegesnek ígérkező ciklust. A két hét alatt színre kerülő hat opera sztárjait felsorolni is nehéz lenne, így engedjék meg, hogy önkényesen

Vendégénekesek

○ IVAN MAGRI DECEMBER 5-ÉN ÉS 7-ÉN ALAKÍTJA A MANTUAI HERCEG SZEREPÉT

○ MARCO COMIN NOVEMBER-DECEMBERBEN ÖTSZÖR VEZÉNYLI A CARMENT

emeljek ki két nevet: az *Ariadné Naxoszbán* Zerbinettáját alakító Julia Novikováét, akinek nemzetközi indulása a Magyarországon megrendezett, Plácido Domingo nevével fémjelzett Operalia énekversenyhez kötődik, s akinek karrierje azóta a legnagyobb színpadokon folytatódik; valamint A rózsalovag Ochsaként érkező Kurt Rydlét, aki a darab szempontjából talán legautentikusabb helyen, a Bécsi Állami Operaházban immáron évtizedek óta alakítja a vidéki lovagot.

Az olasz operák kedvelőinek sem lesz okuk panasza vendégek szempontjából. Érkezik például Leo Nucci, aki tavalyi operaházi debütálása után ezúttal Nabuccóként lép fel januárban. A lassan élő legendának számító olasz bariton legutóbb általános közönség- és kritikai sikert aratott fellépésével, így nagy várakozás előzi meg visszatérését most és áprilisban is, amikor is új szerepben, *A trubadúr* Luna grófként mutatkozik be.

A Verdi-előadásoknál maradvá: vendégjárásos lesz a november 27-i és 30-i *Otello* is – a címszerepben Marco Bertit, Desdemonaként Krassimira Stoyanovát üdvözölheti majd a budapesti közönség. Mindketten gyakori vendégei a legnagyobb színpadoknak: Berti a Scalából érkezik hozzánk, és Berlinbe utazik tovább, a bolgár énekesnő pedig (akinek nevét a magyar helyesírás szabályai szerint írhatnánk Kraszimira Sztojanovaként is) nem sokkal itteni fellépése előtt a Bécsi Állami Operában énekli Boleyn Annát – egyébként korábbi budapesti fellépésére is a Staatsoper vendégjátékának keretében került sor a *Don Giovanni* Annájaként.

Akárhányszor jár is „vendég a Háznál”, a közönség és a kritika – már csak a hagyományok miatt is – mindig kitüntetett figyelemmel kíséri teljesítményét. S hogy jogos-e az érdeklődés? Legjobb, ha olvasóink erről személyesen győződnek meg az évad folyamán! ○

KLUBDÉLELŐTT
szombat 9.00-12.00

NAGY GENERÁCIÓ
szerda 15.00-16.00

klubradio.hu
nagygeneracio.hu

A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara százhatvan éves, így a világ legrégebb társulatainak sorába tartozik. Múltja a magyar kultúrtörténelem szerves része – de a múlt nem minden. Király Tiborral, a Társaság választmányának elnökével, a zenekar első trombitásával jelenről és a jövőről is beszélgettünk, miközben az Operaház zegzugaiban a múlt tárgyi emlékeit szemezgettük.

Mesterházi Gábor

© KIRÁLY TIBOR | Fotó: Emmer László

160

© A BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG ZENEKARA DOHNÁNYI ERNŐVEL | Fotó: Vajda M. Pál

„Egyfajta startvonalon vagyunk most – mondja Király Tibor. – A hagyományosan egyesületi alapon működő szervezet a jogi-törvényi változásokhoz eddig is tudott alkalmazkodni (bár néha nehezen), most viszont új alapokra helyeződött az együttes működése. Az Operaházzal eddig is együttműködött: az Opera partner volt, mely biztosította a termet, a személyzetet és mindent, ami egy hangversenyhez kell, a Társaság pedig a művészeket, valamint a lényegtelennek tűnő, de szükséges anyagi dolgokat, kellékeket. Mostantól az Operaház a szervezés egészét szerződés keretében magára vállalja, mi pedig a szellemi tőkénket, a történelmünket, jelenlegi művészeti erőnket adjuk az a közös munkába. A teljes műsor- és jövőtervezés közösen történik. Az összefogással arra is esély nyílt, hogy hosszabb távon tervezzük a programot, hiszen a vendégművészek évekre előre be vannak táblázva. Mostantól tehát nem folyamatos improvizálás folyik. Eddig a műsortervezés elég neuralgikus pont volt. A Társaság egyesületi vezetésében a zenekari igazgató mellett az Operaház főigazgatója is helyet kap, így a két intézmény egy irányba

halad. Az együttműködés keretein túli felkéréseket továbbra is az egyesület bonyolítja.”

Ha már a történelemtől tartunk, megjegyzem, kicsit olyan ez, mint a perszonalunió: a két szervezetnek vannak közös ügyei, de „magánélete” is lehet. „A Budapesti Filharmóniai Társaság tagsági feltétele, hogy a tag az Operaházzal munkaviszonyban álljon, ez történelmileg így alakult ki, elődeink kicsit a Bécsi Filharmonikusok mintájára szervezték annak idején” – magyarázza Tibor s hozzáteszi: a Filharmóniai Társaság eddig is bérleti hangversenyeiről volt híres, s ha már a perszonaluniót említem, érdemes elgondolkodni azon, hogy még a Bécsi Filharmonikusok előtt volt a zenekarnak bérletes hangversenysorozata.

A kettős elnevezést firtatom: a koncerteken a Filharmóniai Társaság Zenekara, az árokban az Opera zenekara játszik, a zenészek viszont ugyanazok. „Mivel az összefonódás nagy, kiegészítettük a nevünket. »Az Operaház együttese« elsősorban a fiatalabb generációt orientálja, az idősebbek jobban tudják, kik vagyunk.”

Z

A BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG ZENEKARA | Fotó: Emmer László

Az idősebbek azt is tudni vélik, hogy a „filharmonikus” jelző eredetileg azokat a zenekarokat illette meg, melyek valamely operaházhoz tartoztak. Ez a második világháborúig egyértelmű volt, azóta a szó lassan elvesztette ezt a jelentését. „Az Operaházzal kötött együttműködési szerződéssel a Társaság jelentős támogatót is kapott, emiatt nevezem ezt startvonalnak: mindkét fél komoly eredményeket várhat el a folytatástól.”

A múlt leginkább a szervezeti felépítésben van jelen. Az egyesületre, melynek tagsága önkéntes, az egyesületi jogok vonatkoznak: a teljes tagság közgyűlése választja a vezetőséget, vagyis a választmányt. A választmány a végrehajtó, a közgyűlés döntéseit, a mindennapi szervezést intézi. Alanyi jogon tagja az Operaház főigazgatója, az együttes mindenkori zenekari igazgatója, az elnök-karnagy, valamint

a zenekari szólamokból delegált zenészek. „A napi gyakorlatban átlátható, hogy az egyes tisztségeknek mi a feladata. Az egyik legfontosabb napi rutin, hogy ki melyik koncerten játszik. A fellépő vendégművészekről, a műsorról testületi döntés születik (persze ritkán dönthetünk szabadon arról, hogy mit játszunk, de erre is van példa), a választmányi ülésen vitázunk, a kikerekedett megoldásokat pedig végrehajtjuk.” Kérdésekre, hogy rendszerint van-e ellentét, vita a választmány tagjai közt, Király Tibor diplomatikusan válaszol: „Mindenre volt már példa, mindenféle konfliktus előfordult az évtizedek során – ez az egyesületi létből fakad. Mindenki kinyilváníthatja a véleményét, addig tárgyalunk, győzködjük egymást, míg megszületik a megoldás, akár közgyűlési, akár választmányi szinten. Humor nélkül is unikális a helyzet. Mindenkinek kell egy kis »átkapcsolás«: a választmányban a

főigazgatónak és a zenekari igazgatónak ki kell lépnie a munkáltatói szerepkörből, mert a választmányban ők is az egyesület tagjai. A hagyomány értelmében az elnök-karnagy biztosítja a művészeti felügyeletet, garantálja a minőséget. A választmány kilenc tagú, elvileg tehát nincs szavazategyenlőség, de ha mégis, akkor az elnök szavazata dönt. A közgyűlésen és a választmányban is többségi szavazás folyik, s az a döntés érvényes, mely szabályosan van jegyzőkönyvezve is.”

Az ügyvezetői feladatokat, a napi szervezési munkát a zenekari igazgató látja el: ő egyeztet, ő készíti elő a vendégművészek szerződését. A pénztáros feladatköre kissé más, mint régen volt, hiszen ma már csak okleveles könyvelő könyvelhet, a pénztáros viszont együtt él a zenekarral, így együttműködik a hivatásos pénzüggel is. Az elnök felügyeli a törvényességet, illetve

gyakorolja a törvényi képviselést, ami azt jelenti, hogy ő ír alá; ezen túl ő megy el az ellenőrzésekre – feladata tehát leginkább adminisztratív. A zenekari titkárok nem vezetők, de nagyon fontos feladatot látnak el: megírják az előkészített szerződéseket. Nélkülözhetetlen emberek az altisztek: azok a műszaki kollégák, akik a zenekar elhelyezése körüli feladatokat látják el (például a kottaállvány- és hangszerszállítást).

Kérdezem Király Tibort a tervezett új próbateremről. „Pontos részleteket nem tudok, de nagyon örülnénk, ha a próbateremkérdés megoldódna – tudja-látja mindenki, hogy a jelen helyzet nem felel meg a céloknak: a Jókai utca – mely persze az Üzemház ötödik emeletéhez képest előrelépés volt – akusztikailag nem alkalmas. De biztosak vagyunk benne, hogy ha az Operában lesz átalakulás, az a Társaság zenekarát is biztosan érinti. Mindnyájunk célja, hogy a produkciók színvonala emelkedjék. Az Erkel Színház újirányításával sem alakul ki új helyzet a zenekarban: gyakorlatilag a 2007 előtti állapot áll vissza, csakhogy a két játszóhelyen nem két sztenderd zenekar lesz, hanem egyetlen nagyobb létszámú, mely két színházat szolgál. Nyilván lesznek, akik szeretnének a Filharmóniai Társaságban tagok lenni, és lesznek, akik nem. Az ajtó senki előtt sincs zárva. Elsősorban a tagságunkra számítunk a koncertjeinken – de néha kellenek külsősök, például betegség, illetve az operai szolgálat miatt.”

Ezután a múltra terelődik a szó. Az előző elnök-karnagyok közül a jelenlegi tagok egy része együtt dolgozhatott Rico Sacchanival, Erich Bergerrel, Kórody Andrással. A nyugdíjas kollégák közül él olyan, aki Ferencsikkel is. „Párszor át kellett futnom a zenekar történetét, például minisztériumi beadványok

A választmányi tagok névsora 2013 őszén

Elnök-karnagy ► **Dr. Győriványi Ráth György**

Választmányi elnök ► **Király Tibor Péter**

Választmányi tagok ► **Ókovács Szilveszter**, a Magyar Állami Operaház főigazgatója

Simon Béla, a Magyar Állami Operaház zenekari igazgatója

Rajka Imola | Eiszrich Antal | Peták Ágnes | Várnai Beáta | Ludvig István

Pénztáros ► **Kovács Miklós**

Kottatáros ► **Héja László | Spengler József**

miatt, így tudom, hogy 1945-ig precízen, pontosan dokumentálva van minden, fel is van dolgozva. A háború után a túlélők állították talpra az együttest, a politikai környezet nem mindig volt baráti. A mindenkori minisztériumon kívül nehezen jutott forráshoz a zenekar, mert ez egy társaság – amelynek az akkori társasági törvények jóval szűkebb mozgásteret biztosítottak. A fennmaradás érdekében folytatott munka hasonlóan küzdelmes volt, mint az alapításkor, 1853 után, a Bach-korszakban, amikor minden egyes koncert megrendezését engedélyeztetni kellett a rendőrséggel. Miközben Brahms jött ide zongorázni, Dvořák vezényelni.” A Filharmóniai Társaság igazán 1871-ben lesz egyesület, társaság, a kiegyezés után, amikor ehhez adottak a törvényi és egyéb feltételek. Ezzel együtt az 1853. november 20-i nyilatkozatot tekintjük az alapítás dátumának: Erkel Ferenc, valamint az első fagottos, az első brácsás, az első csellista írja alá, hogy az akkori Nemzeti Színház zenei tagozatának zenekarából megalapítják a Filharmonikusokat. A Nemzeti Múzeumban voltak a hangversenyek. Erkel Ferenc, majd fia, Sándor vezette az együttest. Közben felépítették az

Operát, a Zeneakadémiát, az Operába társulati zenekarként kerültek (az 1886-os hivatalos elnevezésük még a mainál is hosszabb: a Magyar Királyi Operaház tagjaiból alakult Filharmóniai Társaság Zenekara). Erkel Sándor halála után Kerner István elnök-karnagy lesz, aki felfuttatja az együttest. Az ő betegsége, majd halála után Dohnányi Ernő veszi át a vezetést.

„Vannak persze közben is nevezetességek és nevezetes események a zenekar életében. Mahler két évig zeneigazgató az Operaházban, *I. szimfóniáját* Budapesten írta, tavaly megemlékezésül elő is adtuk az eredeti verziót – ez volt egyébként elnök-karnagyunk, Győriványi Ráth György DLA diploma-hangversenye, a Mahler-mű eredeti verzióját ő rekonstruálta.” Emellett említésre méltó a számos külföldi út egészen a második világháború kitöréséig, miközben rengeteg művet mutatnak be, a zenekarnál vendégkar-mesterként, -művészként megfordul a világ zenészeinek színe-java. Király Tiborral szobáról szobára, folyosóról folyosóra járunk, felismerem Reiner Frigyeszt, Igor Stravinskyt, Bruno Waltert, Wilhelm Furtwänglert, Erich Kleibert, a fiatal Menuhint, de ott

A BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG ZENEKARA -
VEZÉNYEL: KOBAYASI KEN ICHIRO | Fotó: Éder Vera

van Respighi, Dohnányi Ernő, majd a későbbi generáció „sztárjai” Kodálytól Gidon Kremerig és tovább. Eliahu Inbal fiatalon is itt járt, de visszatért akkor is, amikor már neves karmesterként jegyezték. A falon lóg az első koncert plakátja, egy csoportkép: az ötvenedik évforduló választmányáról, ahol a pénztárost még gazdának nevezik. „Legutolsó szerzeményünkön még az aukciós szám is rajta van: Hubay Jenő 1933 tiszteletbeli tagsági oklevele.” A két világháború között Budapest a világ egyik zenei központja volt, a Filharmóniai Társaság Zenekara pedig a zenei élet zászlóshajója. „A Rádiózenekart is Dohnányi Ernő alapította, aki kétszer volt elnök-karnagyunk – emlékeztem Tibor. – A háború után az együttes szinte magától alakult újra, minden visszasság ellenére megmaradt és működött. 1960-tól Ferencsik János volt az elnök-karnagy.” Nézegetjük a nagy könyveket: a turnékról többoldalas anyag készült minden esetben – aligha kapott ezekért bárki pénzt, inkább azt érezni, a tagok egyszerűen fontosnak tartották, hogy megőrizték ezeket az emlékeket. Még a repülőgépes

ülésrend is be van rajzolva. „Fegyverládánk is van – dicsekszik Király Tibor –, a Spielpéznél elődjét ott találtuk meg. Amikor nem volt telefon, a 2 pengő 70 fillért a váltó is megkapta, ami akkor annyi pénz volt, hogy meg tudott belőle vacsorázni. Mert mindennél fontosabb volt a produkció, egy esetleges megbetegedés, lemondás esetén se hiányozhatott valamely szólam.”

Tíz éve, a százötvenedik évfordulóra Bónis Ferenc szerkesztésében szép kivitelű könyv jelent meg a zenekar történetéről. Ebben megtalálhatók az adatok, a Király Tibor által megmutatott képek, plakátok is, egyszóval a hivatalos történelem. A mostani évfordulóra ehhez Scholz Anna – a zenekar csellistája – összefoglalja az elmúlt évtized történéseit. A Király Tiborral folytatott beszélgetés azonban mást is elárul: hogy a százhatvan év szerves része a zenekari művészek életének; a hagyomány nem ünnepi alkalmakra előhúzó kirakat, hanem olyan élő legendárium, mely egyszersmind kötelez arra, hogy megfeleljenek a nagy idők művészi színvonalának. ○

BUDAPEST PHILHARMONIC ORCHESTRA
BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG – AZ OPERA

ZENEKARA

Hangversenyek az Operában

2013. november 18. (19:30)

160 éves a Budapesti Filharmóniai
Társaság Zenekara – az Opera együttese

Bartók ▶ Táncszvit
Kodály ▶ Galántai táncok
Mahler ▶ I. szimfónia

Vezényel ▶ Győriványi Ráth György, Pinchas Steinberg

2013. december 16., 17. (19:30)

Karácsonyi koncert

Pedro Halffter ▶ Gran Canaria harangjai
Rodrigo ▶ Concerto Aranjuez
Falla ▶ Tánc a *La Vida Breve* című operából
Falla ▶ Háromszögletű kalap – szvit

Vezényel ▶ Pedro Halffter

Közreműködik ▶ Csáki András – gitár

ERKEL RAJONGÓI KARZAT

Közönségből közösség

A kétrészes írás első része arról szólt, miként válhat a közönségből a világhálón közösség. Második része azt boncolgatja, miként szólítható meg az „always on” generáció az internet változatos eszköztárával, s lehet-e a segítségével e közösségből új közösséget toborozni. Nagy Bálint

Az opera közönsége túlnyomórészt még mindig nem a netes generáció köréből kerül ki. Ez nem azt jelenti, hogy a negyven-ötven feletti korosztály nem használja az internetet, hanem hogy még konzervatíván viszonyul hozzá, azaz naponta maximum néhány órát, elsősorban információszerezésre, tájékozódásra és otthon vagy munkahelyén, asztal mellett ülve használja, inkább szöveget olvasva, mintsem képeket vagy videókat nézve. Nem így a világhálón nevelkedett

húszasok-harmincasok, akik a gyerekkorukat már nem az udvaron, hanem a számítógép képernyője előtt töltötték, a betűkkel szemben a képet preferálják, és nem elsajátították az internetet, hanem vele- és belenőttek, a számítógép virtuális társukká vált.

A huszonévesek – akiket Z generációként is emlegetnek – a közösségi platformokon tanulták a kommunikációt, a kapcsolatteremtés sajátos formáit, stílusát és technikáit. Az internet az

anyanyelvük, a közösségi oldalak az életterük. Ők azok, akik elsőként lettek okostelefon-felhasználók, legfőképp azért, hogy soha ne kelljen lekapcsolódniuk a világ és legfőképp mikroövezetük vérkeringéséről. Talán csak az alvás idejére engedélyeznek maguknak kikapcsol(ód)ást, egyébként „always on”, mindig elérhetően élnek életüket.

A Facebook néhány év alatt az internet legerősebb közössége lett, és itt születtek meg azok a technikák és

alapfogalmak, amelyek mellett mára egyetlen marketing gyorstalpaló sem mehet el. A mindenki által ismert *lajk*, tetszésnyilvánítás egy oldalról, gondolatról, bejegyzésről, a *megosztás*, valamely tartalom – szöveg, kép vagy videó – továbbküldése, illetve a saját kommunikációjába való beillesztése, a *poszt*, ami gyakorlatilag többek számára hozzáférhetővé tett tartalom és a *komment* – hozzászólás –, ami szöveg vagy egyéb tartalom hozzáfűzése a poszthoz.

Ezek a magánszférában kialakult eszközök gyorsan részévé váltak az intézményi kommunikációnak, oly módon is, hogy bértollnokok, beépített „civiliek” próbáltak a cégekről pozitív híreket generálni, illetve konfliktusok esetén a védelmükre kelni, hiszen a neten ezt inkognitóban tehették. Talán épp ezért drámai gyorsasággal veszítenek erejükből és adják át helyüket a szofisztikáltabb, ám lassabban ható, több türelmet és szakértelmet

igénylő eszközöknek. *A beszélnek róla* mutató például arról informál, hányan foglalkoznak aktívan az oldallal: sokkal értékesebb ugyanis kisebb számú olyan ember, aki beszélget, véleményt nyel, kérdez, támad, véd, kritizál, dicsér, tehát aktív, mint nagyobb számú olyan rajongó – lájkoló –, aki napokon, heteken át az oldal felé sem néz. Az előbbieket ugyanis megszólíthatók és mozgósíthatók, míg az utóbbiak legjobb esetben is passzív fogyasztói az oldalnak.

A New York-i Metropolitan esetében a rajongók száma 250 000, míg az aktív rajongók száma alig több mint 1%, mindössze 3000 ember; óriási a Sydney Opera rajongói száma, 415 000 fő, de közülük csak 7000, azaz alig 2% aktív. Az Operaház esetében viszont kiemelkedően jó az arány, mert 17 000 főre, ami egyébként megegyezik a bécsi Staatsoper lájkolói számával, 1800 aktív rajongó esik, ami 10% feletti arány, a bécsi Opera rajongói körének

viszont csak 6%-a, kb. 1000 fő az aktív. A magyar Operaház ebben a mezőnyben számszerűleg nagyon jól áll.

A nagy kérdés az, van-e esély az internetes közösségeket közösséggé formálni, s ezzel az opera műfajának vagy egy operaháznak új híveket toborozni. Tekinthesse a magyar Operaház a 17 000 netes barátjára potenciális közönségként, vagy nagyobbik részük már úgyszólván operalátogató? Ezt nehéz megbecsülni, a szokatlanul magas aktív rajongói arányból az is következhet, hogy nagyobb részük a ház már meglévő közönsége. Ugyanakkor könnyű ezt a halmazt elérni és körükben adatot gyűjteni, felméréseket végezni. Nagy dilemma azonban a megszólítás mikéntje, hogy az milyen stílusban, milyen tartalommal és gyakorisággal történjen. Vajon a „tanult” internetes marketingszakember képes-e egyáltalán a netizent, a világháló neten szocializálódott polgárát megszólítani? Van-e esélye a negyveneseknek a

Művészet és marketing

Z generáció okostelefonon és nagyobbbrészt applikációkon tájékozódó fiataljaihoz szólni? Ennek a mikéntjére kaphatunk néhány tippet olyan nagy fogyasztói márkáktól, amelyeknek ez már többé-kevésbé sikerült.

Mindenekelőtt egy látszólag technikai, valójában tartalmi, de mindenképp kritikus tényező: készüljön *mobildal* verzió, mert másképp kell egy számítógép-képernyőn megjeleníteni ugyanazt, mint egy kisméretű mobilképernyőn. Ha hírt közlünk vagy más bejegyzést készítünk, ne maradjon el a *cselekvésre* való felhívás: oszd meg, lájkold, kommentáld! Tegyük fel kérdéseket vagy szavaztassuk közönségünket, akár a legbanálisabb dolgokról. Töltsünk fel olyan fényképeket a bejegyzésekhez, amelyek érzelmet váltanak ki, esetleg provokatívak, véleménynyilvánításra s ezzel *aktivitásra* készítetnek. Erre a különféle játékok, nyereménylehetőségek is kiválóak. Lehetőleg ne szöveggel, hanem képekkel, videókkal kommunikáljunk, ezek legyenek viccesek, humorosak, ezáltal megosztásra ösztönzőek, így

akár *vírusként* is elindulhat terjedésük, megsokszorozva azok számát, akik látják üzenetünket. Egyszóval *vonjuk be* az olvasót.

Halász Péter az Opera magazin előző számában korunk kulturális marketingjének mintegy az essenciáját fogalmazta meg: „Európában az operaházak minden létező eszközzel próbálnak az *emberek életének részévé válni*... Ezer és egy módja van annak, hogy az opera megtalálja a befogadóját”. Nem túlzás, hogy a Facebook, akár csak a YouTube, közel ötmillió aktív hazai felhasználójával a fiatalok meghódításának szinte kizárólagos terepévé vált. A világban egy perc alatt 100 órányi új videó kerül fel a YouTube-ra, a felhasználók pedig alig egy percet töltenek egy videó nélküli, míg hat percet egy videós bejegyzéssel. A közönség bővítésének mára kétségkívül az internet vált a leghatékonyabb eszközévé. Magához vonz, és profi kezekben képes megszólítani és befolyásolni, rábeszélni egyébként elérhetetlen és nehezen megérintható embereket. ○

○ FUTÓKALAND - MARATONON AZ OPERA CSAPATAI: MERT A KÖZÖSSÉG NEM CSAK A VILÁGHÁLÓN ÉPÍTHETŐ!
Fotó: Herman Péter

REGGEL INFO 88.1

Magyarország InfoRádiójának reggeli hírműsora

 inforádió 88.1
a CEMP csoport tagja

Minden hír.

A november–decemberi időszakban számos olyan program lesz az Operában és az Erkelben, melyet a „különleges események” közé szokás sorolni – ezek közül emelünk itt ki néhányat.

Különleges események

November 15-én Wagner Parsifalja pesti bemutatójának centenáriuma emlékszünk az akkori karmester, Reiner Frigyes halálának ötvenedik évfordulóján.

Wagner végrendeletének értelmében 1913. december 31-ig kizárólag Bayreuthban volt szabad előadni a Parsifalt. A moratórium lejártának másnapján a Népooperában került sor a magyar bemutatóra az akkor huszonöt éves Reiner Frigyes vezényletével. Így írt a bemutatóról Bálint Aladár: „A Népoopera oly nagy munkát végzett, melyet hamarjában felbecsülni nem is lehet. Parsifal színrehozatala horribilis munkával jár. Wagner általában nehéz feladata a zenekarnak, előadó-művészeknek, rendezőnek. Parsifal fokozott

mértékben egyesíti ezeket a nehézségeket. A Népoopera felülkerekedett e harcban, és az elért eredmények néhány szépséghibát leszámítva minden várakozást meghaladtak.” A november 15-i esten a Parsifal részletei mellett megszólal egy ritkán hallható Wagner-kantáta, *Az apostolok szeretetlakomája* (1843), mely a pütkösi témakörhöz kapcsolódik. Az est karmestere Stefan Soltész, rendezője Nagy Viktor. ○

Benjamin Britten századik születésnapján (november 22.) egy ritkán hallható Britten-operát láthatunk, mely a következő szezontól kerül az Operaház kamara-repertoárjára.

A Lukrécia meggyalázása (The Rape of Lucretia) című kamaraoperában tizenkét zenész, kórus, valamint hat szólista működik közre. A darab eredetileg Kathleen Ferriernek íródott, a glyndebourne-i bemutatót Ernest Ansermet vezényelte. Ronald Duncan librettója André Obey drámájára épül. A durva ókori történet – mely azt jeleníti meg, hogyan viszonyulnak a nők (és a férfiak) a hűséghez és az erőszakhoz – az egyszólamú női- és férfiak keresztény elő- és utójátékában emelkedik filozófiai magaslatokra. A mostani előadást Csányi János rendezte. ○

Maria Callas kilencvenedik születésnapját filmvetítéssel és egyik kedvenc operájának koncertszerű előadásával ünnepeljük december 2-án.

Ki ne ismerné, sőt: ki ne ismerné fel Maria Callas előadásában a *Casta Divát*? Bellini *Normájának* legismertebb részlete az egyik „védjegye” volt a harmincöt éve elhunyt operaénekesnek, akinek élete sem volt kevésbé drámai, mint az általa megformált szerepek. Kilencvenedik születésnapján portréfilmet láthatunk róla, az Operaház pedig koncertszerű előadásban műsorra tűzi Bellini operáját. A címszereplő Sümegi Eszter mellett Fekete Attilát, Cserhalmi Ferencet, Ulbrich Andreát, Simon Krisztinát és Kiss Pétert hallhatjuk a tél második estjén. ○

November 29–30-án és december 1-jén mutatja be az Operaház a Kolozsvári Magyar Operával koprodukcióban azt a trilógiát, mely Verdi Schiller-adaptációira íródott három operáját (*Giovanna d'Arco*, *A haramiák*, *Luisa Miller*) viszi színre. Az eredeti Schiller-drámák (*Az Orleans-i szűz*, *A haramiák*, *Ármány és szerelem*), éppúgy, mint az 1840-es években belőlük független, önálló művek. Selmeczi György, a három produkció művészeti vezetője és karmestere így nyilatkozott arról, hogy a mostani trilógiában miképp kerül közelebb egymáshoz a három kevésbé ismert Verdi-opera.

„Erről a szokatlan és teljesen precedens nélküli vállalkozásról három fontos dolgot érdemes kiemelni. Aki a Verdi-életműből csak a csúcspontokat ismeri, arra gyanakszik, hogy ezek fiatalok művei. Holott ezt a három művet Verdi sikerei csúcsán írta, amikor szembesült azzal, hogy a *Nabucco*, az *Attila* vagy a *Macbeth* nyelve, ez a tömbös fogalmazás, ez a nagyon homofón nyelv nem beszélhető egy életen keresztül. Rájött, hogy meg kell újítania szerzői nyelvét. Emberi és művészi nagyságát dokumentálja, hogy erre képes volt. Ennek a

radikális átalakulásnak a »végállomása« a *Rigoletto* lesz, a három Schiller-dráma az átalakulás folyamatát szemlélteti. Verdinek szüksége volt egy olyan középponti érdeklődési góccra, melyre támaszkodva ezt a megújulást képes végrehajtani – számára Schiller drámái jelentették ezt a gócot.

A második jelenség szintén hallatlanul érdekes: dramaturgiai értelemben paradox. A Schiller-drámákban az antik drámaeszmény gazdagodik, dúsul irodalommal. Verdi kivonja ezt az irodalmat, lényegileg a lepusztított drámaszerkezeteket használja, operai konvenciók mentén építi újra – Schiller mégis ott munkál benne. Kétévenként írt Schiller-operát, el lehet képzelni, milyen óriási hatással volt rá. (A szintén elementáris Shakespeare-hatás jobban szétterül időben, majd a pálya végén teljesedik ki, Schiller világának nagy visszatérése pedig a *Don Carlos* lesz.) A negyvenes évek Schiller-operáiban mindennek az előképe benne van, még a *Requiem*nek is. Ezen túl irodalmi motívumaiban is izgalmasak az összefüggések, például az apa-gyermek kapcsolat mindhárom mű kulcsproblematikája (ahogy majd a *Rigolettó*ban, a *Traviatá*ban is). Ráadásul ezek a művek rendkívüli kiteljesedési lehetőséget kínálnak az énekesnek, csaknem minden szerepnek. Figyelembe veszi a belcanto hagyományát, tehát ezt a fajta énekesi virtuozitást megköveteli, de van egy rettenetesen nagy drámai törzsananyag, amitől egészen különleges a művek zenei világa.

A két operaház közös vállalkozásának érdekessége, hogy a három mű teljesen egységes vizuális nyelven jelenik meg. Ezt körülbelül úgy kell elképzelni, mint a gyermekjátékok világát, hisz az opera is játék a legvégső, filozófiai szinten.

Nagyon izgalmas volt kitalálnom azt, hogy színpadi térformák, szobrok, térplasztikák játsszák a főszerepet, ezek variációjából, permutációjából jön létre az egyes művek díszlete. A három eltérő vérmérsékletű rendező – Zakariás Zsolt (Szent Johanna), Göttinger Pál (*A haramiák*) és Szóts Artur (*Luisa Miller*) – a saját ízlésének megfelelően használja a vizuális keretet. A kórus például minden este ugyanazt a ruhát veszi fel – de ahogy ezeket a ruhákat a rendezők alkalmazzák, az egyéni. Kicsit olyan ez, mint egy bank vagy egy legó, melyből azt veszek ki, amit épp szeretnék. A három nagyszerű fiatal rendező egymástól nagyon különböző személyiség, eltérő típusú tehetség.

Kinek is szánjuk ezt a három estét? Operainyenceknek vagy olyanoknak, akik a trilógiát türelmesen végigülik? Igen, nekik is – de végeredményben egy nagyon széles publikumnak, mert ezek a produkciók a szó legjobb értelmében a popularitás jegyében születtek, s olyan teljesítmény van mögöttük, amely már önmagában is hatáselem.

Hatalmas öröm, hogy a két házból optimális szereposztást tudunk kihozni. Ahogy a színház világában mondani szoktuk: mindenkit »pofon talált« a szerep, mindenki otthon van benne. A trilógiát a budapesti előadás-sorozat után egy héttel mutatjuk be Kolozsváron a koprodukció jegyében, majd tavasszal ismét, ősszel pedig jön vissza az Erkelbe. A rá következő szezon után lehetséges, hogy szétszedjük, így mint önálló produkciók tudják gazdagítani bármelyik repertoárt. Hat éve él a két operaház közti együttműködési szerződés, amelyet másfél éve nem pusztán vendégjátékokkal, hanem közös szakmai tartalommal töltünk meg. Meggyőződésem, hogy ebből mindkét ház sokat profitál! ○

Délutáni pas de deux

Életüket a balettművészetnek szentelték, társak voltak jóban-rosszban, és kapcsolatuk az Operaházon kívül is szoros maradt. Közösen emlékeztünk vissza a mozgalmas évekre Mák Magda és Maros Éva címzetes magántáncosokkal. *Iván Viktória*

Nincs szükség lexikonra: aki kíváncsi az elmúlt néhány évtized operaházi történelmére, különös tekintettel a táncelőadásokra, csak kérdezze meg őket. Röpködnek a nevek, az évszámok, és valóban félszavakból is értik egymást: egy-egy előadás felemlégetése után máris tolnak az emlékek. Ám számukra a balett nem a múltat jelenti, hanem a jelent is – ez a szenvedély egy életre szól.

Már egész kisgyermekként pörögtek-forogtak. Mák Magda önszorgalom-ból megtanulta a spárgát, a hidat, állandóan táncolt. Kilencéves korában nevelőszülei beírták Brada Ede balettkolájába, és direkt miatta vettek egy gramofont és lemezeket, hogy zenére táncolhasson. Megérte, mert tízévesen bekerült az Operába. És bár barátai Öcsikének becézik, mert fiútestvérek mellett nőtt fel, a nevének kívül semmi fiús nincs benne: „Mák Magda lába híres volt” – meséli nevetve és büszkén.

Maros Éva felidéz egy képet, amelyen öt és fél évesen csípőre tett kézzel,

pozícióba tett jobb lábbal mosolyog a táncanásra, lámpaláznak semmi nyoma. Maros papa cukrászdája előtt ugrált a járdán, amikor felhívták a papa figyelmét arra, hogy a lányának táncolnia kellene, vigye el az Operába felvételre. Tizenöt éves korában a mester, Nádas Ferenc azt mondta az édesanyjának, hogy Éva nagyon tehetséges, mindent tud, de kicsi, és nem kell a kis táncosnő. Úgy hallotta, Éva jól rajzol – hát menjen el rajzolni. Mégis maradt, mert megérkezett Vaszi-lj Vajnonen koreográfus és felesége, Klavdia Armasevszkaja, és Éva tizenhét évesen megkapta élete első szólószerpét *Az eladott menyasszonyban*.

Magda szobájának falán a két neves balettmester képe díszel. „Kitűnő koreográfiákat csinált, ó, *A diótörő*, a *Párizs lángjai*... Nem tartottunk tőlük, kíváncsiak voltunk, vajon milyen lesz velük dolgozni. Csak jót tettek. Olyan szakértelemmel jöttek, amilyen itt addig még nem volt. A balettművészet és mi személy szerint is csak gazdagodtunk általuk” – emlékszik vissza. Szaktudásuk miatt tanult táncpedagógiát is.

„Vajnonen határozott volt, hangos, más típus, mint amihez hozzászoktunk – veszi át a szót Éva. – Ha a tütű nem sikerült, akár ötször is újra varratta. Magas követelményeik voltak, de csak hálával gondolok rájuk.”

Úgy tűnik, hogy Magda és Éva fejből tudja az összes egykori szereposztást, a bemutatók dátumát és a koreográfusok nevét. Igazából sok mindent elfelejtettek – vallják be. És a mozdulatok megmaradtak? „Ha nincs zene, nem tudnám a szerepeket eltáncolni” – állítja Éva, Magda pedig már mondja is, tam-tata-tam-tamokkal ritmizálja a táncot, amelyet még kisgyerekként táncolt az *Aidában*. Magda rengeteg csábnőt és barátnőt alakított a színpadon: „világéletemben barátnő voltam. A *Coppéliában*, úristen, hány-szor táncoltam barátnőt. Az egyikőnk azzal viccelődött, hogy az unokánk fog felkiabálni a nézőtérről, hogy nézzétek, az ott a nagymamám!” Nagyon szerette a sellő szerepét *A fából faragott királyfi*ban.

Maros Éva

1942-től balettnövendék, 1949-ben szerződést kap, 1957-től címzetes magántáncos, 1975-ben nyugdíjazták. Kedvencei: *A diótörő*, *Párizs lángjai*, *Bihari nótája*, *Coppélia*, *Babatündér*, *Csipkerózsika*, *Bahcsiszeráji szökőkút*, *Hattyúk tava*

Fotó: OSZMI Táncarchívuma

Csernus Tibor festő az előadás után elmesélte Magdának, hogy neki nem a főszereplő tetszett, hanem Magda szerepe, azt érezte a legigazabbnak.

Mindketten egyetértenek, hogy a balett csodálatos tulajdonságokat ad, határozottá, fegyelmezetté tesz, amint az ember az Operaházba lép. Az Operaház egy nagy család volt, mindenki ismert mindenkit, egymástól tanultak. Oláh Gusztáv ragaszkodott ahhoz, hogy a balettnövendékek statisztájanak, hogy megszokják a légkört, a fényeket, az Operát. „*A nürnbergi mesterdalnokok* volt a leghosszabb, éjfélkor mentünk haza, huhuhú” – nevet Magda. „Nagyon sok jó élményt szereztünk. Abban az időben hosszú ideig nem mehettek külföldre a nagyságok, legfeljebb néha kisebb utakra. Ez nagyon jót tett az itteni balettvilágnak. Hihetetlen nívv volt”. Éva egyik legszebb emléke, amikor a társulat Moszkvában a *Chopinianával* lépett fel: Olga Lepesinszkaja azzal dicsérte meg a táncosokat, hogy szebb volt, mint az ottaniak előadása. A közönség is imádta, lelkesen bravózott a magyaroknak.

Évában aztán olyan múltbeli események is felidéződnek, amelyeket Magda is most hall először. Például amikor egy *Giselle*-előadásán, amelyben mindketten barátnők voltak, nem bírta lélegzettel, heves szívdobogása volt. Egymás derekát fogták, és Éva attól félt, nem fog a félkör végére érni. Magda érezte, hogy Éva elnehezül, és azt suttogetta, tarts ki, tarts ki, mindjárt vége. Ugyanígy egyszer Olaszországban, amikor Éva szédült, Magda megnyugtatta, és éppen erre volt szüksége. Magda ezekre nem emlékszik. „Időnként azon kapom magam, hogy térülök-fordulok és segíték – és nem emlékszem. Kibuggyan belőlem. Pedagógiámban is ez volt a fontos.”

Mák Magda

1936-ban került az Operaházba, 1940-ben ösztöndíjas, 1941-ben szerződött, 1960-ban címzetes magántáncosnő. 1950–1971 között tanít a Balettintézetben. A Magyar Táncművészeti Főiskola címzetes oktatója. Kedvencei: *Polovec táncok*, *Rózsakeringő*, *A fából faragott királyfi*

Fotó: OSZMI Táncarchívuma

Magda nagyon szerette a tanítást. Miután elment a Balettintézetből, Tökölön tanított, ahol Évát választotta asszisztenséül. Éva ekkor már nyugdíjas volt, férje, Nádas Tibor operaezeneként dolgozott, fia iskolában volt, ő pedig nem találta a helyét. Magda célt adott az életének, és bár magától esze ágában sem lett volna tanítani, annyira belejött, hogy a környék kultúrházai szerették volna magukhoz csábítani. Magda külföldön is oktatott, 1980–1990 között a hollandiai Brabants Conservatoriumban működött balettmesterként. Ide követte őt harmadik férje, a szintén balett-táncos Molnár Ferenc is. A nagyszoba falán egy fotót mutat kettőjükéről,

○ MÁK MAGDA | Fotó: Csibi Szilvia

○ MAROS ÉVA | Fotó: Nagy Attila

a *Polovec táncok* egyik jelenetében állnak, szoborszerűen megmerevedve egy csodás mozdulatban. Sokat táncoltak együtt, amikor Magda még más felesége volt, aztán meglátták egymást, onnan kezdve negyvennégy évig éltek boldogságban. Hollandiában ráadásul azt is megengedhették maguknak, hogy végre „fölsleges” dolgokat vásároljanak maguknak, a családnak, a barátoknak. Dédunokái is Hollandiában élnek, éppen ősszel látogatják meg Magdát. „Van szeretet, összetartozás” – mondja sugárzón. Éva számára is középpontban van a család. „Az a feladatom, hogy gondoskodjak

róluk: tizenhét évesen már fizetésem volt, ma is gondoskodom az unokáimról.” Férjével pezsgő társasági életet éltek, Éva bridszpartikat rendezett. Fia nevelésében az édesanyja segített. És ekkor, a mesélés közben hirtelen eszébe jut, hogy amikor terhes volt, Magda kölcsönadta neki azt a fűzöt, amelyet még ő készítettett várandóssága idején, hogy tartsa a hasát, és ne ereszkedjenek meg az izmok.

Most is rendszeresen járnak az Operaházba, figyelemmel kísérik a fiatal táncosokat. Magda elbűvölve beszél kedvencéről, Aliya Tanykpayeváról; Éva

kedvence Felméry Lili, akinek „muzsikál a lába”. Nincsenek rossz érzéseik amiatt, hogy valamely szerepet nem táncolhattak el, szerepalmuk nem volt – csak azt sajnálják, hogy ami volt, azt nem lehet megismételni.

Az emlékekből nem fogytak ki, a tea már kihűlt, ideje menni. Magda így búcsúztat minket Évával: „Helytálló, örülök az életnek, annak, amit még meg tudok csinálni. Semmit nem csinálnék másként. Ha ma születnék és választhatnék, ugyanezt csinálnám” – és Éva bólogatva kilép a szeptemberi szürkületbe. ○

Éva melegítés és főzés

○ Fotó: Csibi Szilvia, Rákossy Péter

○ MAROS ÉVA | Fotó: OSZMI Táncarchívuma

○ MÁK MAGDA | Fotó: OSZMI Táncarchívuma

Kulisszák mögött

Wagner születésének kétszázadik évfordulója természetesen a teljes társulatot érintette. Az idei évad hivatalos megnyitása előtt egy héttel, szeptember 14-én került sor a „nagy bemelegítésre”. Volt is miért melegíteni, az időjárás hidegrekordokkal járult hozzá ahhoz, hogy az Opera körüli, egész napos rendezvénysorozat mindenki – kicsik és nagyok, családok és a résztvevők – számára emlékezetes legyen. A Wagner200-maraton programjai – melyek a CBA és a Wella támogatásával valósultak meg – természetesen magukban is maradandó élményt nyújtottak. Napközben az Opera köré „szigetelődött” akadályversenyen és kézműves-foglalkozásokon ki-ki megtalálhatta a magához illő tevékenységet – a gyerekek például Wotan dárdájával lőhettek sárkányra és gyűrizhettek sellőt csokiért, míg a Házban kiállításmegnyitó, felolvasó-délután, kamarakoncert és *A bolygó*

Bár senki sem állíthatja, hogy ez a program valamiféle felmelegítés lett volna, ezenkívül a kulisszák mögött valódi főzést követhetett végig a Paprika TV stábja. A Magyar Nemzeti Balett táncosai és alkotói közismerten sokoldalúak, azt viszont kevesen gondoltuk volna, hogy a főzés tudományában is nagyot tudnak alkotni. Márpedig ezt mutatta be Felméry Lili, Apáti Bence és a balettigazgató, Solymosi Tamás a híres mesterszakács, Kovács Lázár társaságában, aki – mint az Operaház fantomja – járta a házat, és akinek cserébe a balett alaplépéseit kellett megtanulnia. A főigazgatói szobában, vagyis az egykori cukrászda helyszínén pedig Ókovács Szilveszter főigazgató lepte meg a vendégeket egy kis zongorázással. Így aztán kérdés, ki kit főzött le és miben. ○

○ Forrás: Csibi Szilvia, Rádkossy Péter

hollandi filmvetítése készítette elő az estét, amikor könnyebb (WalküRock zenekar) és divatbemutatóval színesített, „komolyabb” szabadtéri koncertet élvezhetett a Nagyerdemű; a kifutón és a színpadon sportolók és művészek működtek közre a látványolimpián. Az esti programokra a Ház takarókkal és forró teával készült, ennek – és a forró hangulatnak – köszönhetően senki sem fagyott a székhez.

Fotó: Maria-Helena Buckley, Csibi Szilvia, Csillag Pál, Emmer László, Éder Vera, Hérmán Péter, Mezey Béla, Nagy Attila, Tomás Opitz, Ian Whalen

A fizika törvényei fölött

A zenész-énekes Behumi Dórival beszélgettünk a balett ellenállhatatlan szépségéről és arról, hogy a zene számára elsődlegesen határoz meg mindent. Proics Lilla

B

– Eltérő művészeti területen dolgoztok, te zenével foglalkozol és énekelsz, a férjed balettos. Mennyire más ez a két közeg?

– Különösen nem tér el egymástól a két dolog: mindkettőnek a klasszikus zene az alapja; ugyanakkor egészen másmilyen egy balettos igénybevétele, mint egy énekesé. Hétköznapi módon pedig elég a közös platformhoz, hogy mindketten előadó-művészettel foglalkozunk, így tudjuk, milyen az, amikor a másik fellép, vagy milyen az, amikor színházmentes napunk van. Úgy élünk, mint bárki dolgozó ember, legfeljebb más időbeosztásban, esetleg munka után másként fáradtan.

– Az előadóművészek intenzitása jó esetben azért nem egészen hétköznapi.

– Amit a balettosok csinálnak, az valóban nem hétköznapi. Olvastam egy kutatásról, amelyben úgy találták, hogy a szervezetet leginkább megviselő sporttevékenység az amerikai foci, illetve a klasszikus balett. Egy koncerten is

elfáradunk pszichésen, ahogy nyilván minden színész és bármilyen előadó-művész, de amit a balettosok fizikailag folyamatosan véghezvisznek, azt aligha lehet bármilyen normál terheléshez hasonlítani. Ezek az emberek tízéves koruktól végeznek rendszeresen természetellenes mozgásokat, amelyek rendkívül esztétikusak, csak sajnos tönkreteszik őket, jellemzően harmincéves korukra.

– Milyennek tetszett, amikor legelőször néztél balettet? Már akkor esztétikusnak találtad?

– Nekem nem adatott meg a balett furcsaságára való rácsodálkozás, mert édesapám, Behumi Ferenc az Operaház balett-táncosa volt, illetve később balettmester lett, úgyhogy nekem ez a közeg, ez a mozgás soha nem tűnt mesterkéltnek.

– És te is balettoztál?

– Apukám úgy ítélte meg, aligha lennék alkalmas balerinának, mert nem voltam elég hajlékony. Édesanyám,

Szúdy Eszter pedig néptáncos volt, illetve tánckritikus, így alakult, hogy néptánra jártam – ahol legalább az kiderült, milyen erős, jó hangom van. A nővérem bezzeg járhatott balettozni.

– Nehezményezed?

– Persze, mert a balett sokkal jobban vonzott, mint a néptánc, amit később sem szerettem meg, ugyanis már az első pillanattól fogva a klasszikus zene állt közel hozzám – gyerekkorom óta nem is változott a zenei ízlésem. Ott-hon mellesleg rengeteg táncról szóló diskurzust hallgattam, és persze ültem az Erkel újságírópáholyában (mert az Operaházat éppen akkoriban újjították fel), eleinte elsősorban a zenében gyönyörködve, áhítózva, vágyakozva. Csajkovszkij és Prokofjev nekem azóta is ellenállhatatlan.

– Amikor balettet nézel, a zenén kívül mit találsz csodálatosnak?

– A balett akkor nyugtáz le, hogyha nem látom azt a rettenetes fizikai munkát, azt az elképesztő mennyiségű erőfeszítést, összpontosítást a színpadon, ami pedig ott van. Ha működik a varázslat, ha a zene és a mozgás győz a fizika törvényei fölött, akkor megvan az élmény a klasszikus balett szépségéről szóló esztétikáján is túl. Ha azt látom, hogy a táncosoknak nem esik nehezére az, ami valójában a fizikai teljesítőképességük határait feszegeti, az hatással van rám.

– Milyen visszacsatolása van egy balettosnak egy énekeshez képest?

– Ez a balettben tökéletesen objektív: felemelte-e oda a lábát, ahova kell, vagy nem, megugrotta-e, megforogta-e, amit kellett, vagy nem, és így tovább. Talán nem véletlen, hogy a klasszikus táncosoknál nincs fegyelmezettebb, tudatosabb előadóművész.

Ezzel szemben az énekesek nem erről híresek, és a teljesítményük megítélésében is sokkal több a szubjektív elem, hiszen eleve adott az egyedi emberi hang, ami aligha írható le tárgyilagosan.

– Szereted a balett világát, miközben nyilván elég alaposan ismered a nehézségeit.

– Tényleg rengeteg kínlódás és hétköznapi kilátástalanság van emögött az álomszép pálya mögött, mert azt mindenkinek egészen fiatalon kell kitalálni, mihez fog, amikor már nem lép színpadra, miközben senkinek sincs ideje az aktív időszak alatt továbbképeznie magát.

– Mennyire látod megújuló műfajnak a balettet? Halad ez eléggé a korral?

– Ha szakmailag mélyen megalapozott választ szeretnél, akkor hívd fel anyukámat. Nekem eszembe sem jut, hogy ez kifulladt volna; ha nem ilyen táncra vágyom, akkor megnézek valami mást. Az előző évad végén láttam például az *Őt tánc* című kortárs előadást: nagyszerű este volt, és kifejezetten üdítő élmény látni, hogy a modern formák mellett is érvényes a balett. Nem beszélve arról a különlegességről, hogy ez a társulat képes volt más nyelven megszólalni – miközben a napi szintű rutinjuk, az anyanyelvük a klasszikus tánc.

– Mostanában több színházi embertől hallottam, hogy manapság a felkészült színész gondolkodik, sőt gondol is valamit, nemcsak végrehajtója egy részfeladatnak. Mennyire van ez hasonlóképpen a klasszikus balettben?

– A klasszikus táncos mindenképp előtt egy elképzelés megvalósítója, végrehajtója, kivéve akkor, amikor

egy koreográfus úgy oszt szerepet, ahogy például Seregi László, aki kiszemelt egyes táncosokat és rájuk, hozzájuk igazította a feladatot. Sokszor olyasmit ért el a táncosainál, amire ők maguk sem hitték, hogy képesek. Ez a személyesség alighanem már intellektuálisan is megmozgatta azokat a táncosokat, de az a fajta individualizmus és önmegvalósítás, ami a modern műfajokban sokkal inkább jellemző, a balettben nincs meg.

– Van kedvenc Seregi-előadásod?

– Tényleg nagyon szeretem a koreográfiáit, a *Rómeó és Júliát* különösen. Nála minden koreográfiának a legapróbb részlete is a zenéről szól, nekem ezért áll mindenképp fölé. Tízévesen ott voltam a premieren, és össze sem tudom számolni, azóta hányszor láttam. Ahhoz az előadáshoz egyébként a családnak is hozzájárult egy Melódia bakelitlemezzel, amit apukám vett valamelyik orosz turnén – a próbaidőszak előtt Laci tőle kérte kölcsön. De a zene máig meghatározó, akár balettet, akár operát nézek.

– Ezek szerint operát is szívesen nézel.

– Igen, de nekem abban is a zeneiség a döntő. Például nagyon tetszett Kovalik Balázs *Mefistofele*-rendezése, csakhogy a hősök, a pátosz, az eszmékkel való hadonászás, ami ezt az alapanyagot meghatározza, nem az én világom – zeneileg sem. Persze nem véletlenül emlegetem Kovalikot, mert neki köszönhetem, hogy érdekelni kezdett az opera, bár ahhoz képest, hogy klasszikus zenészként végeztem, elég későn. Amikor a *Turandot*-ját megnéztem, azonnal opera-énekesnő akartam lenni: az ugyancsak csodálatos zene – ami nem mindig adatik meg az operanékeseknek sem. ○

Válassz élményt!

2013
I4

november
december

november 2., 7., 10., 12., 14., 16., 24., 29. **Pillangókisasszony** | *Giacomo Puccini*

november 2., 6., 9., 10. **Aranyecset** | *Liszt F.–R. Wagner–H. Berlioz–Pártay L.*

november 3.,
december 1. **„Musica e Parole” kamarakonzert**

november 3., 5. **Traviata** | *Giuseppe Verdi*

november 4. **Sír a téli éjszaka** | *Andrássy Frigyes–Andrássy Krisztina*

november 9. **Dalszínház utcai dalestek**

november 13., 15., 17., 27., 30. **Otello** | *Giuseppe Verdi*

november 16., 17., 23., 24., 30.,
december 4., 5., 6., 7., 8., 11., 12., 14., 15.,
18., 19., 20., 22., 24., 25., 26., 28., 29., 30. **A diótörő** | *P. I. Csajkovszkij–V. Vajnonen*

november 18.,
december 16. **A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának –
az Opera együttesének hangversenye**

november 22. **BRITTEN100 – Lukrécia meggyalázása**

november 26., 28.,
december 1., 3. **Salome** | *Richard Strauss*

december 2. **CALLAS90 – Bellini: Norma**

december 8., 10., 13., 21., 25., 27., 29. **Bohémélet** | *Giacomo Puccini*

december 14. **Dalszínház utcai dalestek**

december 17. **Operakarácsony-hangverseny**

december 21. **A denevér** | *Johann Strauss*

ERKEL

november 6., 9., 12., 14.,
16., 21., 23. **Mario és a varázsló** | *Vajda J.*
A kékszakállú herceg vára | *Bartók B.*

november 7. **Erkel Gála**

november 10. **Árnyalatok – táncest**

november 13., 17., 19., 22., 24.,
december 5., 7. **Rigoletto** | *Giuseppe Verdi*

november 15. **Wagner Gála**

november 20., 24.,
december 4., 6., 8., 11., 15., 18., 20., 22. **Carmen** | *Georges Bizet*

november 29. **Giovanna d'Arco** | *Giuseppe Verdi*

november 30. **A haramiák** | *Giuseppe Verdi*

december 1. **Luisa Miller** | *Giuseppe Verdi*

december 14., 19., 21., 26., 28. **Nabucco** | *Giuseppe Verdi*

december 17. **Táncoló évszakok – Honvéd Táncszínház
és a Söndörgő Együttes**

ERKEL

SZÍNHÁZ
THEATRE

Erkel-Feszt

A Nagy
Nyitány

2013 11 07-10

A MAGYAR OPERA NAPJA (NYITÓGÁLA)

ÁKOS – KARCOLATOK20 (KONCERT)

MARIO ÉS A VARÁZSLÓ / A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA (OPERA)

ÁRNYALATOK (TÁNCST)

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

www.facebook.com/operahaz
www.opera.hu/erkel